

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу

Прийдун Мар'яна Ігорівна
АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність – 6.030509 «Облік і аудит»
освітньо-професійна програма – «Контроль і ревізія»
випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»

Студентка групи ОАБ-41
Прийдун М.І.
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Романів С.Р.

Тернопіль - 2019

Вступ. У сучасних економічних умовах аналіз якості, динаміки і структури грошових потоків набуває все більшого значення для забезпечення стабільного розвитку економічних суб'єктів, залишаючись при цьому важливим елементом оцінки їх фінансової стійкості, інструментом обґрунтування управлінських рішень щодо зміцнення конкурентних позицій.

Грошові кошти є обмеженим ресурсом, що призводить до необхідності формування підприємствами ефективною системою контрольно-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. Це, у свою чергу, позитивно позначиться на їх фінансових позиціях. Темпи розвитку і фінансова стійкість господарюючого суб'єкта значною мірою визначаються тим, наскільки різні види потоків грошових коштів оптимізовані за обсягами та часом. Високий рівень синхронізації сприяє успішній реалізації стратегічних цілей економічного суб'єкта. Проводячи комплексний економічний аналіз, і активно управляючи грошовими потоками, можна забезпечити більш раціональне та економне використання власних фінансових ресурсів, зменшити залежність підприємства від залучених кредитів та знизити ризик неплатоспроможності.

Грошові потоки часто порівнюють з системою «фінансового кровообігу бізнесу». Ефективно організовані грошові потоки є найважливішою ознакою «фінансового здоров'я», основою досягнення високих кінцевих фінансових результатів, сприяють підвищенню ритмічності операційної та інвестиційної діяльності, забезпечують постійне зростання власного капіталу, підвищують конкурентну позицію на товарному і фінансовому ринках, є запорукою економічного розвитку. Формування оптимальної структури активів забезпечує високий рівень фінансової стійкості і платоспроможності підприємства на всіх етапах його розвитку.

У постійно змінних умовах бізнес-середовища досягти високих фінансових результатів, підтримувати темпи розвитку та підвищувати рівень фінансової стійкості можна, на основі застосування теоретичних та методичних розробок в області економічного аналізу грошових потоків. Однак, багато теоретичних та прикладних положень економічного аналізу ще не повною

мірою відповідають динамічним умовам господарювання, деякі його напрями знаходяться у стадії становлення.

Вивчення проблеми показало недостатню науково-методичну забезпеченість економічного аналізу грошових потоків підприємств, особливо за такими актуальними питаннями, як реалізація системного підходу до аналізу грошових потоків, їх факторного аналізу, прагнення до зближення облікових систем, розкриття інформації про рух грошових коштів за Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Необхідно відзначити, що на багатьох вітчизняних підприємствах, економічний аналіз грошових потоків носить фрагментарний характер, не приділяється належної уваги аналізу залежності грошових потоків від часового фактору, впливу випадкових факторів діяльності підприємства на кінцевий грошовий потік.

У розроблення положень аналізу грошових потоків внесли істотний внесок багато вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Необхідно відзначити роботи М. Бертонеш, І. Бланка, В. Бочарова, Ю. Брігхема, П. Буряка, Л. Гапенські, Л.Євчук, О. Загородної, Б. Карпінського, В. Ковальова, Б. Коласса, А.Кравченко, А. Кузмінської, Л. Лігоненко, Н. Піскунової, Г. Савицької, С.Семенової, І. Спільник, М. Хахоновой, О. Шпирко та ін.

При всьому різноманітті наукових розробок в області аналізу грошових потоків, економістами ще до цих пір не вироблені не тільки єдині поняття, які стосуються аналізу руху грошових коштів, але й відсутні загальноприйняті стандарти в термінології, не прийнята єдина, обґрунтована класифікація грошових потоків за різними ознаками, не приділено достатньої уваги впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, на обсяг, склад і структуру грошових потоків підприємства.

У зв'язку з цим застосування системного комплексного підходу до аналізу грошових потоків, дозволить цілеспрямовано здійснювати планування, облік і аналіз різних видів грошових потоків господарюючого суб'єкта для

забезпечення його фінансової стійкості, реалізації стратегічних цілей і максимізації добробуту власників.

Крім того, потребують уточнення та коригування методичні аспекти проведення аналітичних процедур грошових потоків, система обліково-аналітичних показників руху грошових коштів, методика оцінки впливу основних факторів на обсяг та структуру грошових потоків.

Актуальність виявлених проблем, науково-практична значущість досліджень і одночасно недостатня розробленість окремих положень визначили вибір теми дослідження, його мету і завдання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення теоретичних підходів та організаційно-методичних положень економічного аналізу грошових потоків підприємств. Для досягнення поставленої мети було визначено наступні завдання дослідження:

- систематизувати понятійний апарат економічного аналізу грошових потоків, уточнити зміст поняття «грошовий потік» виходячи з потреб аналітичної практики;
- доповнити загальноприйнятую класифікацію грошових потоків підприємства новими ознаками, в т.ч. враховуючи галузеві особливості досліджуваного підприємства.
- виокремити фактори, що визначають обсяг та структуру грошових потоків суб'єктів господарювання;
- розкрити значення та аналітичні можливості Звіту про рух грошових коштів;
- оцінити динаміку та структуру грошового потоку досліджуваного підприємства;
- провести аналіз результативності руху грошових коштів на підприємстві;
- обґрунтувати шляхи оптимізації управління грошовими потоками підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти аналізу грошових потоків суб'єкта господарювання.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано методи теоретичного узагальнення і порівняння, причинно-наслідкового та абстрактно-логічного зв'язку, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, статистичні та економіко-математичні методи (групування, табличний, графічний), методи абстрагування та моделювання.

Практичне значення роботи Результати дослідження, окремі пропозиції автора щодо удосконалення аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємства, методики аналізу грошових коштів мають прикладне значення і можуть бути використані у практичній діяльності.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано статтю на тему «Зміст та аналітичні можливості Звіту про рух грошових коштів» у збірнику наукових праць студентів кафедри економічної експертизи та аудиту бізнесу.

Обсяг і структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність грошових потоків суб'єктів господарювання та їх класифікація

Підприємства у процесі своєї діяльності вступають у численні взаємовідносини, в яких одні суб'єкти виступають в ролі постачальників товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг, а другі їх одержувачів і, відповідно, платників готівки.

Крім того, підприємствам необхідно оплачувати працю своїх співробітників, а також здійснювати розрахунки з фізичними особами та іншими контрагентами, а саме розрахунки з бюджетом, банками, органами страхування, різними громадськими організаціями та ін. У переважній більшості випадків такі розрахунки проводяться у грошовій формі. Якщо змодельювати елементарний цикл руху грошових коштів, то він буде виглядати наступним чином (рис. 1.1.).

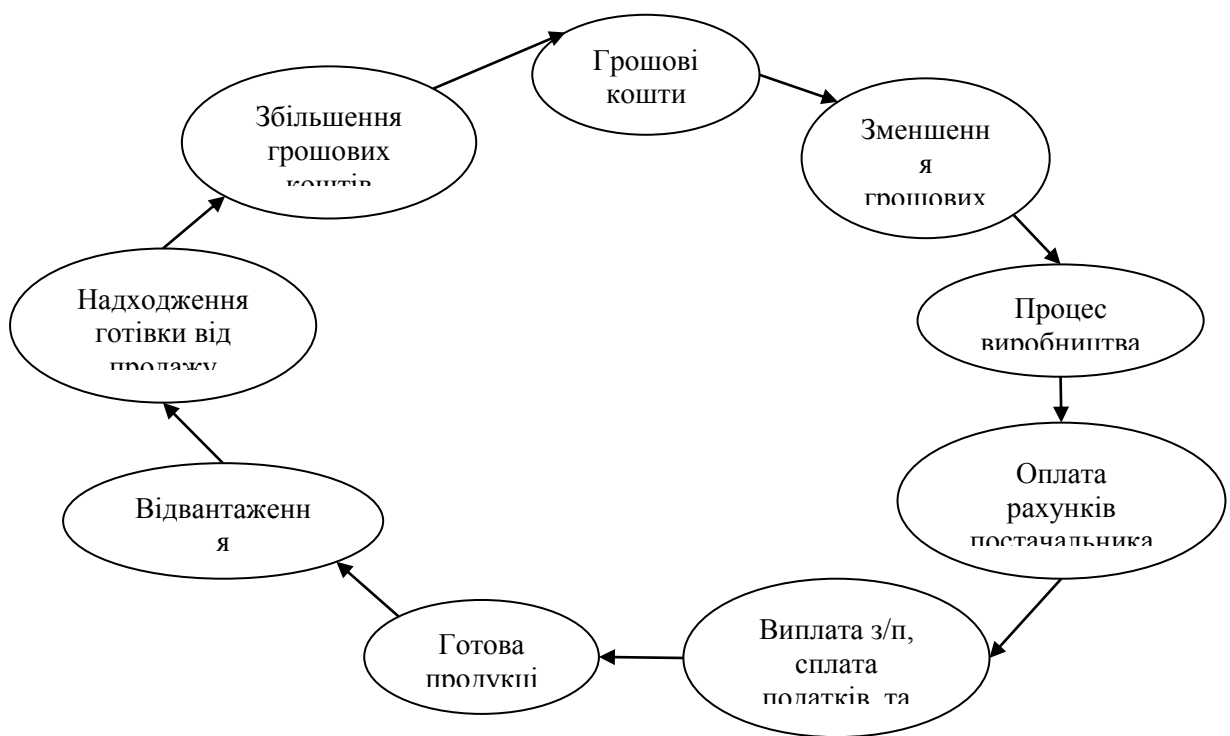

Рис. 1.1. Рух грошових коштів на підприємстві [31;58].

Якщо цей потік зупинити або, принаймні, на якийсь час порушити, наслідки будуть більш як невтішними. Таким чином, наявність грошових коштів є об'єктивною вимогою початку господарської діяльності будь-якого суб'єкта господарювання та її продовження [58].

Одним з найважливіших ознак грамотного управління є не тільки отримання достатнього прибутку, але і запобігання браку грошових коштів. Тому необхідно контролювати рух грошових потоків підприємства.

На теперішній час при величезній практичній значимості проведених досліджень ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала увесь комплекс питань управління грошовими потоками підприємства. Крім того не визначено єдиного, однозначного підходу щодо тлумачення категорії « грошові потоки».

В науковій літературі наведений відповідний перелік трактувань категорії «грошові потоки». І. О. Бланк дає наступне визначення: «Грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених за окремими інтервалами періоду, що вивчається, надходжень та виплат грошових коштів, які генеруються господарською діяльністю підприємства, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику та ліквідності» [3].

У фінансовому словнику авторів А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко грошовим потоком є «надходження (додатний грошовий потік) і витрачання (від'ємний грошовий потік) коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Розрізняють грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Різницю між додатним та від'ємним грошовими потоками з конкретного виду діяльності чи з господарської діяльності підприємства загалом називають чистим грошовим потоком» [24].

У О. В. Павловської, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицької – «Грошовий потік – надходження й витрати грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства» [46].

Б. Коласс дає таке визначення: «Під загальним грошовим потоком слід розуміти надлишок, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних із господарською діяльністю. Таким чином, він складається з господарського залишку коштів (грошовий потік від

господарської діяльності) та грошового потоку, непов'язаного з господарською діяльністю» [30].

Т. М.Завора, О.С. Берест пропонують таке визначення: «Грошовий потік від поточної (інвестиційної, фінансової) діяльності є сумою надлишку (нестачі) коштів, отриманих у результаті зіставлення надходжень і відрахувань коштів у процесі операційної (інвестиційної, фінансової) діяльності» [21].

Деякі науковці пропонують використовувати в конкретних ситуаціях певні уточнення – «грошовий потік від поточної діяльності» або «сукупний грошовий потік» тощо.

Отже, з наведених визначень можна зробити певне узагальнення: в економічній літературі сформувалися два основні підходи до визначення категорії «грошовий потік». Автори першого підходу визначають грошові потоки як різницю між отриманими і виплаченими господарюючим суб'єктом грошовими коштами за певний період часу [3;8;12;44;58]. Відповідно до думки прихильників іншого підходу, грошові потоки є рухом грошових коштів (оборотом) за відповідний період часу [13;24;36;61].

В економіці є два основних способи вимірювання величин: у статистиці (залишок) і у динаміці (рух за період) [12]. При першому способі фіксується стан на певну дату, при другому дається характеристика потоку за проміжок часу.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що визначення грошових потоків як різниці між отриманими і виплаченими підприємством грошовими коштами є недостатнім. Різниця визначається на конкретний момент часу, тому трактування у такому вигляді потоків ототожнює їх із залишком.

Узагальнюючи погляди вчених-економістів на сутність і зміст поняття «грошовий потік», можна зробити висновок, що грошовий потік це рух грошових коштів (надходження і витрачання) в процесі господарської діяльності за певний період часу, обсяг, склад, структура та динаміка яких

залежать від ліквідності, рівня ризику, галузевої приналежності та політики підприємства в області управління оборотними активами.

Таке визначення грошового потоку найбільш повно відображає його роль в процесі обліку і аналізу грошових коштів, і вказує на його залежність від фактора часу, оцінка якого, на нашу думку, повинна займати визначальне місце в процесі аналізу грошових потоків.

Слід вказати, що категорія «грошові потоки» є агрегованою і тісно пов'язаною з іншими поняттями, такими як господарська діяльність, грошові активи, платоспроможність, ефективність та ін. При цьому, кожен конкретний суб'єкт господарювання формує свої власні «унікальні грошові потоки», що включають в себе певні складові. Грошові потоки залежать від галузевої специфіки діяльності підприємства – сфери його функціонування, виду економічної діяльності, рівня забезпеченості виробництва, чисельності працівників, розрахунково-платіжної дисципліни, податкової та фінансової політики, тощо [3;22;29].

Взаємозалежність «грошових потоків» з такими категоріями, як гроші, грошові кошти, господарська діяльність тощо наведено на рис. 1.2.

З метою грамотного та цілеспрямованого управління грошовими потоками необхідна обґрунтована їх систематизація.

У додатку А наведено перелік класифікаційних ознак (масштаб обслуговування господарського процесу, вид господарської діяльності, напрям руху грошових коштів, варіативність напрямку руху грошових коштів, метод розрахунку обсягу грошового потоку, характер грошового потоку відносно підприємства, рівень достатності грошового потоку, рівень збалансованості обсягу пов'язаних грошових потоків, період часу тощо) та відповідних типів грошових потоків.

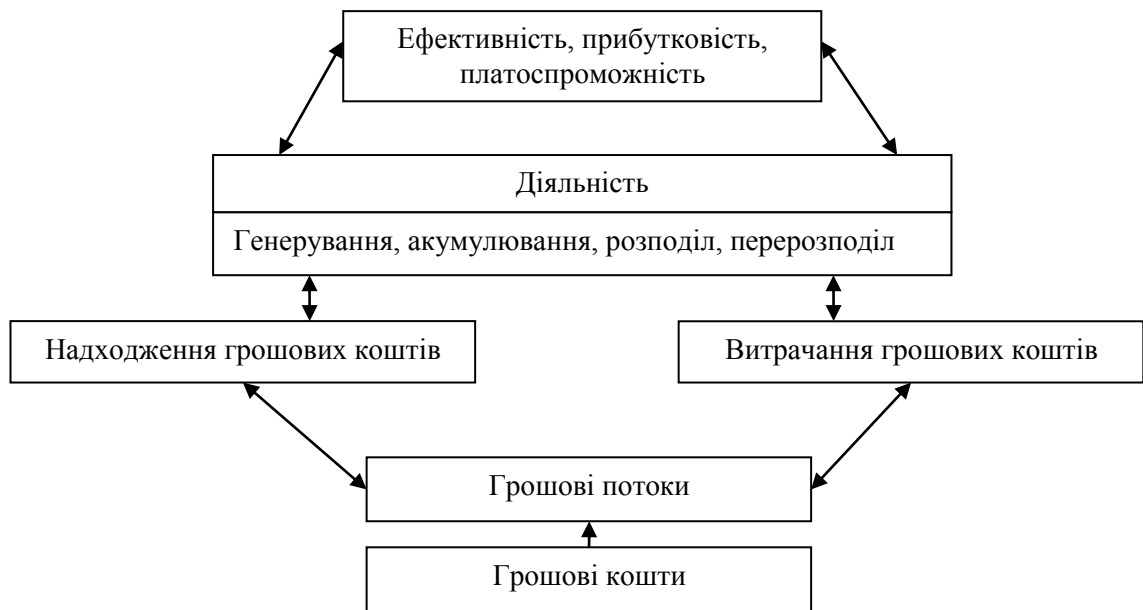

Рис. 1.2. «Грошові потоки» та їх взаємозалежність з іншими категоріями (розроблено автором)

В економічній літературі існує думка, що розширений та розгалужений спектр класифікаційних ознак виокремлення певних видів грошових потоків може призвести до ускладнення менеджменту грошових потоків [37].

Враховуючи визначення грошових потоків та необхідність більш глибокого розуміння цієї економічної категорії пропонуємо доповнити загальноприйнятую класифікацію грошових потоків підприємства наступними ознаками:

1. За звітними сегментами (за виробничими сегментами - грошові потоки за типами продукції, за використанням у виробничому і технологічному процесах; за географічними сегментами - грошові потоки за ринками збуту і т.д.).

2. За інтересами різних агентських груп (грошові потоки, що представляють інтерес для власника і грошові потоки, що представляють інтерес для менеджменту).

3. Відповідно до етапів життєвого циклу товару (підприємства) – грошові потоки на стадії «народження», становлення, розвитку, збалансованого виробництва, перебудови відповідно до змінних умов ринку, «старіння».

4. Відповідно до особливостей діяльності підприємства – грошові потоки, пов’язані з процесом виробництва, сферою послуг, сферою реалізації продукції, соціальною сферою тощо.

Розглянута класифікація дозволить цілеспрямовано оцінювати та аналізувати різні види грошових потоків господарюючого суб’єкта для забезпечення його фінансової стійкості, реалізації стратегічних цілей і максимізації добробуту власників.

1.2. Фактори грошових потоків з метою управління

Грошові потоки підприємства у всіх формах та видах, і відповідно чистий грошовий потік є найважливішим самостійним об’єктом фінансового менеджменту. Це визначається тією роллю, яку управління грошовими потоками відіграє в розвитку та формуванні кінцевих результатів діяльності підприємства.

Очевидно, що управління грошовими потоками підпорядковане та впливає із загальної мети управління суб’єктом господарювання в цілому (рис. 1.3).

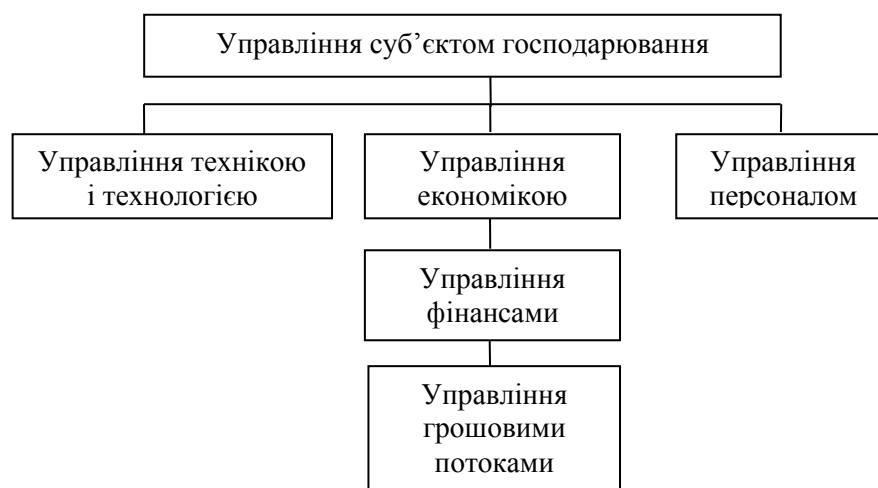

Рис 1.3. Управління грошовими потоками в системі управління економічним суб’єктом [43;71].

Відповідно, метою управління грошовими потоками є досягнення стратегічних цілей, фінансового результату, а також забезпечення

оптимального залишку грошових коштів, що знаходиться на рахунках підприємства в процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходжень і витрачань грошових коштів і їх синхронізації за часом.

Управління грошовими потоками є невід'ємним елементом фінансової політики підприємства. Від того, наскільки ефективно розподілені грошові кошти, залежить не тільки платоспроможність та фінансова стійкість у короткостроковому періоді, але й перспективи розвитку підприємства [69].

Для того, щоб бути попереду конкурентів та мати прибутковий бізнес, керівництву суб'єкта господарювання необхідно приймати правильні управлінські рішення. Без ефективної системи управління фінансовим станом це практично неможливо.

Серед основних етапів управління грошовими потоками можна виділити наступні: визначення тривалості фінансового циклу (часу обігу грошових коштів), проведення аналізу грошових потоків, їх прогнозування, визначення оптимального рівня грошових коштів, складання бюджетів коштів, тощо [3].

Фінансовий цикл, його ще називають циклом обігу готівки є часом протягом якого грошові кошти відволікаються з обороту. Цей часовий період починається з моменту оплати постачальникам матеріалів (погашення кредиторської заборгованості), до моменту отримання грошових коштів від споживачів за реалізовану продукцію (погашення дебіторської заборгованості).

Тривалість фінансового циклу визначають за наступною формулою [3;58]:

$$TФЦ = TOЗ + ТОДЗ - ТОКЗ$$

де:

TФЦ – тривалість фінансового циклу підприємства, в днях;

ТОЗ – тривалість обороту запасів, в днях;

ТОДЗ – середній період обороту поточної дебіторської заборгованості, в днях;

ТОКЗ – середній період обороту поточної кредиторської заборгованості, в днях;

Аналіз грошових потоків потрібно проводити для виявлення причин нестачі або надлишку грошових коштів на підприємстві та оцінки джерел їх надходження і напрямків використання. Аналіз дає можливість управляти платоспроможністю і пояснити розходження (невідповідність) між обсягом грошового потоку підприємства у звітному періоді та отриманим за цей же період фінансовим результатом (прибутком) підприємства. Як правило, аналіз грошових потоків проводять за трьома основними видами діяльності: операційною, інвестиційною, фінансовою.

Для проведення аналізу грошових потоків застосовують Звіт про рух грошових коштів, про що піде мова у наступному підрозділі роботи.

Наступним важливим етапом в управлінні грошовими потоками є їх (планування) і прогнозування, а саме визначення можливих джерел надходження і витрачання грошових коштів. Оскільки, більшість показників досить складно спрогнозувати, то доволі часто прогнозування грошових потоків зводиться до складання бюджетів грошових засобів у плановому періоді з врахуванням лише основних складових потоку: обсяг виручки від реалізації продукції, обсяг кредиторської заборгованості та ін. Прогноз здійснюють на певний період із розбивкою на підперіоди, наприклад рік у розрізі кварталів, квартал у розрізі місяців і т. д.

Процедуру методики прогнозування можна подати наступним чином [34;66]:

- прогнозування грошових надходжень за окремими підперіодами;
- прогнозування обсягу витрачання грошових коштів за окремими підперіодами;
- розрахунок чистого грошового потоку (надлишок/нестача) у розрізі окремих підперіодів;
- визначення потреби у короткостроковому фінансуванні за кожним підперіодом.

Необхідно зазначити, що кожному економічному суб'єкту доцільно планувати рух грошових коштів на короткі проміжки часу (місяць, декаду) у

формі платіжного календаря, який є фінансовим документом, який забезпечує щоденне управління надходженням і витрачанням грошових коштів підприємства. [22].

Одним з доволі складних етапів управління грошовими потоками підприємства є їх оптимізація. Цілком зрозуміло, що на фінансовий стан будь-якого підприємства негативний вплив здійснює як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки. Надлишок грошових коштів має такі негативні наслідки для підприємства, як втрата реальної вартості грошових коштів через інфляцію, упущена можливість отримання доходу від невикористаної частини грошових активів у сфері короткострокового інвестування.

У свою чергу, дефіцитний грошовий потік знижує ліквідність та платоспроможність підприємства, підвищує ризик простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, заборгованість за кредитами. У разі заборгованості з виплати заробітної плати працівникам можливе різке зниження продуктивності праці.

Ефективне управління потоками грошових коштів дозволяє підприємству забезпечити високий рівень оборотності його капіталу, ритмічність діяльності, знизити ризик неплатоспроможності і підвищити ступінь фінансової рівноваги, отримати додатковий прибуток а також мінімізувати витрати на фінансування своєї діяльності [29].

Таким чином, основними показниками, що характеризують грошовий потік є:

- обсяг надходжень грошових коштів;
- обсяг витрачання грошових коштів;
- обсяг чистого грошового потоку;
- залишок грошових коштів на початок і кінець аналізованого періоду;
- розподіл загального обсягу грошових потоків за окремими видами діяльності;

На обсяг, структуру, характер формування грошових потоків впливає значна кількість факторів (таблиця1).

Фактори формування обсягу та характеру грошових потоків [10,11;59].

Фактор	Особливості впливу
Кон'юнктура товарного ринку	Формування позитивного грошового потоку від основної діяльності відбувається під впливом попиту і пропозиції на продукцію підприємства та рівня інвестиційної привабливості в регіоні і країні в цілому. Тому підвищення попиту на продукцію призводить до зростання обсягу позитивного грошового потоку від поточної діяльності, і навпаки
Сформована практика кредитування постачальників і покупців продукції	Для підприємств найбільш поширеною є система розрахунків на умовах передоплати постачальникам при закупівлі сировини, матеріалів, які можна отримати, як правило, після оплати. Відносно споживачів продукції то розрахунки можуть здійснюватися у формі авансів, або після відвантаження продукції (завершення робіт, надання послуг). Вплив даного фактора проявляється у формуванні як позитивного грошового потоку, пов'язаного з отриманням оплати за продукцію, виконані роботи та послуги, так і негативного грошового потоку, пов'язаного з платежами постачальникам сировини, матеріалів і ін.
Кон'юнктура ринку фінансових ресурсів	Даний фактор визначає можливість та умови формування фінансових ресурсів. Підприємства з належною кредитною історією мають можливість отримати кредити, що, з одного боку сприяє надходженню грошових коштів, а з іншого боку, їх витрачання (оплата відсотків за користування кредитом).
Система здійснення розрахункових операцій господарюючими суб'єктами	Розрахункові операції здійснюються в основному в безготівковій формі, що позначається на швидкості руху грошових потоків, а саме: безготівкові розрахунки прискорюють рух грошових коштів
Тривалість операційного циклу	Збільшення тривалості операційного циклу призводить до відволікання капіталу з обороту на тривалий час, тобто сприяє збільшенню потреби в грошових коштах, інвестованих в оборотні активи.
Сезонність виробництва і реалізації продукції	Розбіжність термінів надходжень від реалізації продукції (виконаних робіт) і платежів за рахунками замовників призводить або до відсутності коштів для здійснення розрахунків за своїми зобов'язаннями (розрив ліквідності, коли істотно відчувається нестача грошових коштів і необхідно вдаватися до залучення кредитів), або до надлишку грошових коштів (проблема ефективного використання грошових засобів)
Тривалість фінансового циклу	Збільшення тривалості фінансового циклу відволікає кошти з обороту, що призводить до зменшення обсягу грошових потоків, і відповідно до збільшення потреби в них.
Кількісний і якісний стан основних засобів	Так, придбання нових основних засобів сприяє витрачання грошових коштів, тобто формуванню негативного грошового потоку. Нове, досконаліше обладнання дозволяє збільшити продуктивність праці, скоротити змінні витрати, збільшити прибуток, а значить, в кінцевому підсумку, збільшити обсяг позитивного грошового потоку.
Амортизаційна політика	Нарахування амортизації не впливає на витрачання грошових коштів. Разом з тим обраний підприємством метод нарахування амортизації основних засобів створює різну інтенсивність амортизаційних потоків, які, в свою чергу, є самостійним елементом формування ціни продукції, виконаних робіт, наданих послуг і справляють істотний вплив на обсяг позитивного грошового потоку підприємства.

Фактори грошових потоків можна поділити на фактори зовнішнього та внутрішнього характеру.

Фактори зовнішнього характеру – це система умов зовнішнього середовища, які впливають на обсяг й структуру знаходження та витрачання грошових коштів.

Фактори ж внутрішнього характеру, виникають у середині підприємства і впливають на обсяг та структуру грошових потоків за видами діяльності.

До числа факторів зовнішнього характеру належать загальна макроекономічна ситуація, стан та спрямованість законодавства, що регулює підприємницьку діяльність, стан платіжної дисципліни в державі, кон'юнктура ринку збуту, кон'юнктура фінансового ринку тощо.

Ці фактори не залежать від діяльності окремого підприємства, але обумовлюють його потенційні можливості щодо формування грошових коштів. Чим сприятливіша макроекономічна ситуація, ліберальніше до економічних суб'єктів господарське право, чим вищий попит на споживчому ринку, тим краща пропозиція на фінансовому ринку, тим кращі можливості підприємства щодо формування грошових коштів.

Фактори внутрішнього характеру залежать від особливостей, специфіки діяльності самого підприємства. На рівні підприємства можливості формування позитивного грошового потоку визначається наступними факторами [10]:

У сфері операційної діяльності:

- організація маркетингової діяльності: вивчення споживачів, прогнозування їх потреб, визначення форм, методів збуту продукції, проведення рекламної діяльності;

- організація закупівельної діяльності: вибір постачальників та оцінка селективного відбору комерційних пропозицій щодо закупівлі сировини, організація товаропостачання;

- організація виробничого процесу, залучення необхідних матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, визначення способів їх найбільш ефективного використання;

- обсяг виручки від реалізації продукції підприємства, рівень цін на продукцію;

- кредитна політика підприємства, стан дебіторської заборгованості.

Логіка впливу перелічених факторів на обсяги формування грошових коштів може бути визначена наступним чином: джерелом утворення грошей є факт реалізації продукції, товарів, здійснення акту купівлі-продажу. На досягнення цього результату і повинна бути спрямована діяльність з управління факторами для максимізації знаходження грошових коштів.

У сфері інвестиційної діяльності:

- вибір інвестиційної програми підприємства, тобто переліку реальних інвестиційних проектів, що визначаються доцільними до реалізації;

- склад інвестиційного портфеля: рівень дохідності та ліквідності окремих фінансових інструментів;

- можливість виходу із проектів у разі їх недостатньої ефективності;

- можливість продажу частини основних засобів і нематеріальних активів, їх стан та можлива ціна реалізації.

У сфері фінансової діяльності:

- інвестиційна привабливість підприємства для зовнішніх інвесторів, що визначає можливість ефективного розміщення додаткової емісії акції;

- кредитоспроможність підприємства (обслуговування зовнішніх боргів), що визначає можливість підприємства залучити банківські кредити;

- наявна структура капіталу, обсяг кредитів та позик, терміни їх повернення;

- імідж та ділова репутація підприємства.

Потреба у використанні грошових коштів підприємством (обсяг, структура від'ємного грошового потоку) також залежить від факторів зовнішнього та внутрішнього характеру, проте їх перелік та напрям впливу має істотні особливості.

Значно більшим чином потреба у використанні грошових коштів визначається впливом внутрішніх факторів, до складу яких належать [59;62]:

У сфері операційної діяльності:

- обсяг постійних витрат та їх частка в загальному обсязі витрат підприємства;
- рівень змінних грошових витрат;
- ефективність закупівельної діяльності, проявом якої є рівень цін закупівлі сировини (товарів) порівняно із середньоринковим рівнем, система розрахунків з постачальниками;
- чисельність персоналу підприємства, ефективність управління залученням, використанням та стимулюванням персоналу;
- обсяги та склад основних засобів підприємства, їх вік, ремонтна політика підприємства;
- тривалість операційного циклу та його окремих складових.

У сфері інвестиційної діяльності:

- стратегічні цілі підприємства щодо темпів та напрямів розвитку;
- стан основних засобів та нематеріальних активів і необхідність їх оновлення;
- інвестиційна програма підприємства, її загальний обсяг, терміни і графік освоєння;
- інвестиційний портфель підприємства.

У сфері фінансової діяльності:

- обсяг зовнішнього фінансування, терміни надання позик, необхідність їх фактичного погашення в певний період часу;
- склад співвласників (акціонерів) підприємства, їх стратегічні цілі та економічні інтереси;
- дивідендна політика підприємства, рівень та періодичність виплати дивідендів;
- доцільність викупу власних акцій та обмеження кількості акціонерів підприємства, ризик зниження вартості акціонерного капіталу в результаті їх продажу на вторинному ринку тощо.

Потреба у використанні грошових коштів формується під впливом багатьох факторів, які не завжди є керованими з боку підприємства. Грошові потоки, пов'язані з використанням грошових коштів, за розмірами та ритмічністю, як правило, не співпадають з процесами формування грошових коштів, оскільки це обумовлюється впливом факторів різної сукупності. Розбалансування грошового обороту, неплатоспроможність підприємства має суттєве, а іноді катастрофічне значення для підприємства, створює загрозу виникнення ситуації банкрутства. Саме тому необхідне детальне вивчення факторів, що обумовлюють формування позитивного і від'ємного грошових потоків та їх аналіз при розробленні політики управління грошовими потоками підприємства.

1.3. Значення та аналітичні можливості Звіту про рух грошових коштів

У зв'язку з постійними змінами економічних реалій аналіз фінансового стану підприємства поступово зміщується в бік дослідження динаміки грошових потоків, тобто тих показників, які найбільш швидко реагують на ці зміни.

Одним із доказів зростаючого інтересу до грошових потоків у вітчизняній практиці є той факт, що Звіт про рух грошових коштів є окремою компонентою фінансової звітності. Крім цього, аудитор формує думку в аудиторському звіті щодо достовірності відображення за всіма суттєвими аспектами фінансового стану економічного суб'єкта, фінансових результатів, руху грошових потоків, що також свідчить про важливість даної форми фінансовій звітності.

Звіт про рух грошових коштів в Україні є відносно новим, його запроваджено у 2000 році, у зв'язку з переходом до ведення обліку згідно із міжнародними стандартами. Порядок складання звіту, а саме за непрямим методом, у той час регламентувало П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», що було затверджене одним із перших у 1999 р. [6]. Необхідно вказати, що у систему міжнародних стандартів звіт про рух грошових коштів був включений у 1992 р (IAS 7 Cash Flow Statements) [39].

Певні зміни в національний порядок складання звіту про рух грошових коштів були внесені у 2013 року, коли в Україні запрацювало НП (С) БО 1, яке окреслило нові підходи до складання фінансової звітності, і відповідно визначило форму та зміст чинного «Звіту про рух грошових коштів» [54].

Дана форма звітності відображає надходження та витрачання грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності (додатки В, Г).

Суб'єкти господарювання мають право самостійно обрати спосіб складання Звіту за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту (форма № 3 прямий метод), (форма № 3-н непрямий метод) [53]. Однак, такий вибір підприємство повинно зафіксувати у наказі про облікову політику

Необхідно вказати, що форми Звіту про рух грошових коштів відрізняються лише першим розділом «Рух грошових коштів в результаті операційної діяльності». Який би метод заповнення вказаного розділу суб'єкт господарювання не обрав, підсумкові рядки форми № 3 так і № 3-н, які відображають чистий рух коштів за операційною діяльністю мають бути однаковими.

Слід розібратися у методиці складання звіту про рух грошових коштів прямим і непрямим методом, щоб зрозуміти взаємозв'язок цього звіту з іншими формами фінансової звітності та його інформаційно-аналітичні можливості відповідно до методу складання.

Прямий метод передбачає формування грошових потоків за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльностями на основі облікових регістрів, а саме в розрізі окремих операцій.

При складанні звіту про рух грошових коштів непрямим методом чистий прибуток, величина якого вказана у звіті про фінансові результати, послідовно коригується на величину «негрошових» доходів і витрат, на величину змін поточних активів і зобов'язань, потім на показники доходів і витрат за інвестиційною та фінансовою діяльностями. Проведені коригування в

основному нівелюють наслідки застосування в бухгалтерському обліку принципу нарахування.

Відповідно до принципу нарахування факти господарської діяльності підприємства відносяться до того звітного періоду, в якому вони мали місце, незалежно від фактичного часу надходження чи виплати грошових коштів, пов'язаних з цими фактами. А тому, доходи і витрати підприємства відображаються в обліку та у фінансових звітах у момент їх виникнення, незалежно від дати надходження чи сплати коштів [51].

З інформаційної точки зору, звіт про рух грошових коштів, складений непрямим методом, розкриває інформацію про чистий прибуток підприємства, дозволяє визначити, де застоюються «негрошові» статті. Таким чином, він прив'язаний до звіту про фінансові результати, так як відображає взаємозв'язок між чистим прибутком (збитком) і потоками грошових коштів.

Якщо розглядати звіт складений за прямим методом шляхом використання облікових реєстрів, то він безпосереднього відношення до балансу (звіту про фінансовий стан) і звіту про фінансові результати немає. А саме, він надає важливу інформацію користувачам фінансової звітності про минулий рух грошових коштів на основі якої вони можуть прогнозувати майбутні грошові потоки підприємства. У даному звіті відображається абсолютно інша, відсутня в інших формах фінансової звітності інформація щодо надходження та витрачання грошових коштів, яка безпосередньо не взаємодіє з інформацією поданою в інших самостійних звітах [35].

На рис 1.4 відображено структурно логічну схему формування звіту про рух грошових коштів.

Таким чином, появу звіту про рух грошових коштів пов'язують в першу чергу з рядом недоліків інших звітів, які не розкривали користувачам необхідну інформацію про грошові потоки підприємства. Проте, зарубіжні автори набагато раніше звернули увагу на показники грошових потоків.

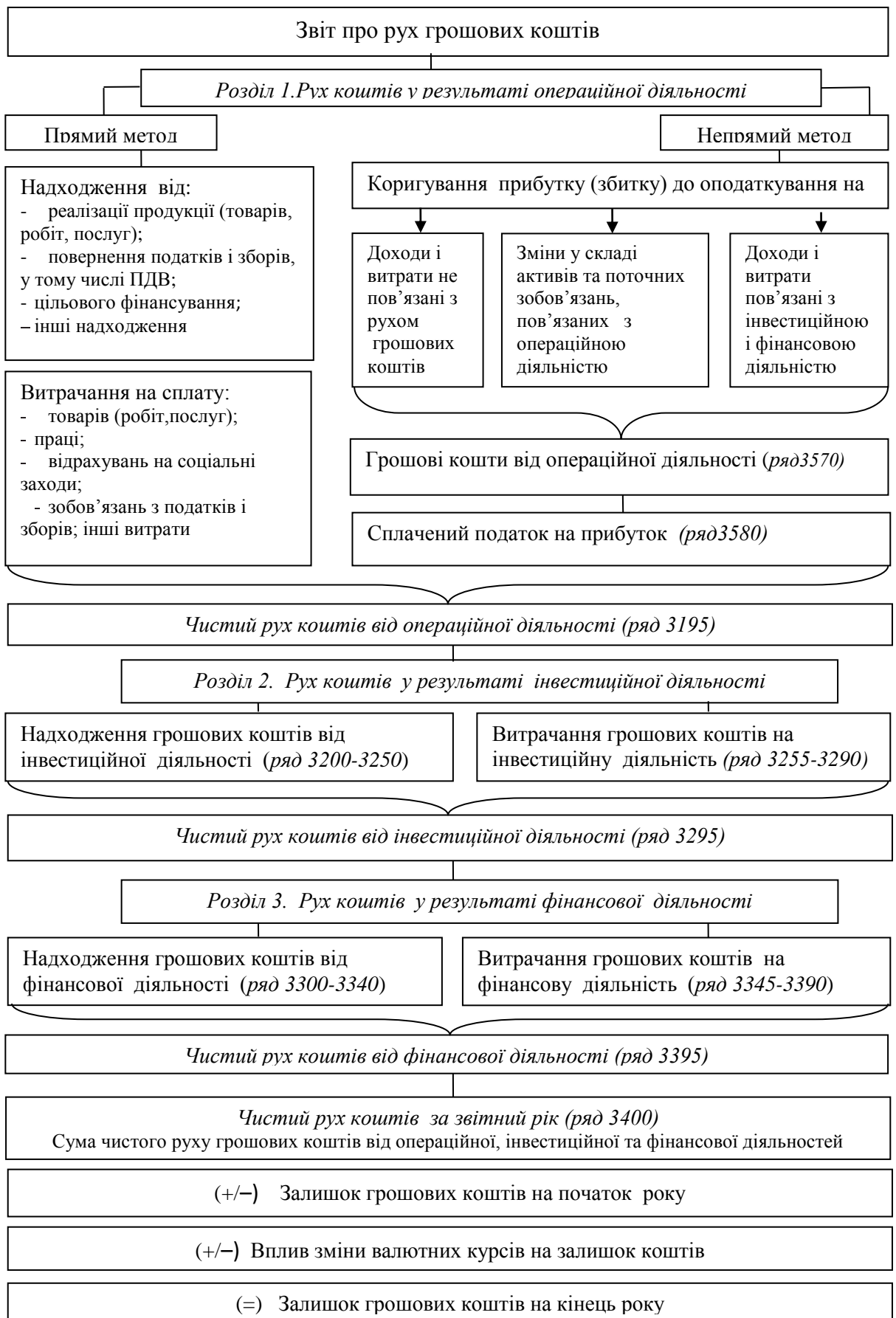

Рис 1.4. Структурно-логічна схема формування Звіту про рух грошових коштів [54].

Важливість грошових потоків підкреслюють навіть в роботах, призначених для неспеціалістів в області бухгалтерського обліку та фінансового аналізу, такі автори як, наприклад, С.С. Уівер і Д.Ф. Вестон [67]. Американські дослідники Ю. Брігхем і Дж. Х'юстон говорять про те, що інформація у звіті про рух грошових коштів корисна як для менеджерів, так і для інвесторів.

Дана інформація відповідає на ряд важливих питань, пов'язаних з достатністю генерування грошових коштів фірмою для набуття нею додаткових активів необхідних для зростання, погашення боргів або вкладення у нові товари.

Звіт про рух грошових коштів, на думку американських авторів, є важливою частиною щорічного фінансового звіту компанії. Частина, що описує чистий операційний грошовий потік, «у багатьох випадках є найбільш важливою у будь-якому з фінансових звітів» [9]. Прибутки, що показуються у звіті про фінансові результати, можна «підправити», застосовуючи таку тактику, як занадто повільна амортизація активів, пізніше визнання безнадійних боргів і т.д. Однак, куди складніше одночасно коригувати прибуток і грошовий потік. У разі наявності у фірми фінансових труднощів чистий грошовий потік від операційної діяльності завжди починає погіршуватися раніше за показник прибутку, і аналітики можуть передбачити появу проблем. Отже, «якщо ви аналізуєте діяльність компанії і обмежені в часі, спочатку вивчіть тенденції, відображені в чистих грошових потоках, оскільки вони скажуть вам більше, ніж будь-які інші показники» [9]. Саме тому інформація про грошові потоки, безумовно, відіграє важливу роль при прийнятті економічних рішень, як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами фінансової звітності.

«Управління грошовими коштами, як складовою частиною фінансових потоків, є одним з найважливіших напрямків діяльності фінансового менеджера будь-якої комерційної організації» [74]. Воно включає в себе розрахунок часу обороту грошових коштів (фінансовий цикл), аналіз руху грошових коштів, прогнозування грошових потоків, визначення оптимального рівня грошових

коштів, складання бюджетів грошових коштів і т.п. Управління грошовими коштами базується на інформації, яка формується в системі бухгалтерського обліку та інформації, що розкривається для користувачів у вигляді окремого звіту»[74].

Ряд науковців вважають, що «Звіт про рух грошових коштів (cash flow statement) є звітом, в якому розкрито дані про рух грошових коштів у звітному періоді, що характеризують наявність, надходження і витрачання грошових коштів в організації. Звіт про рух грошових коштів повинен характеризувати зміни у фінансовому становищі організації в розрізі поточної, інвестиційної та фінансової діяльності [68].

Інформація про діяльність компанії доступна також з інших звітів, однак звіт про рух грошових коштів підсумовує всю діяльність компанії, яка вплинула на грошові кошти. Даний звіт містить необхідну інформацію, як для зовнішніх користувачів фінансової звітності організації, так і для внутрішніх[27].

Грошовий потік є одним з найбільш важливих вимірників, який використовують інвестори в оцінці компанії. Причина в тому, що інвестори зацікавлені в інформації про грошові потоки, яка дає їм більш чітке уявлення про реальну діяльність підприємства.

Обсяг інформації, представлений у даному звіті, дозволяє користувачам відповісти на цілий ряд важливих питань: чи здатне керівництво підприємства управляти рухом грошових коштів; чи може менеджмент підприємства генерувати достатню кількість грошових коштів на рахунках підприємства для погашення кредиторської заборгованості, виплати дивідендів, додаткового фінансування; провести порівняння відображеної виручки у звіті про фінансові результати із грошовими коштами, які фактично надійшли, тобто зрозуміти різницю між чистим прибутком, відображеним у звіті про фінансові результати, і грошовим потоком підприємства.

Менеджмент підприємства використовує даний звіт у наступних випадках:

- при плануванні інвестиційної та фінансової діяльності підприємства;

- при вирішенні питання щодо зміни розміру виплачуваних дивідендів;
- при визначенні достатності обсягу готівкових коштів на певний момент часу для погашення короткострокового кредиту або кредиторської заборгованості (так як в результаті несвоєчасної оплати можливі негативні наслідки - сплата штрафів, пені та ін.);
- при оцінці впливу на загальний стан підприємства рішень про додаткові інвестиції в інші організації або про фінансування будь-яких програм.

Аналітичні можливості Звіту про рух грошових коштів підкреслює і той факт, що інформація яка міститься в ньому, необхідна для оцінки [27]:

- перспективної можливості підприємства створювати позитивні потоки грошових коштів (перевищення грошових надходжень над витратами);
- здатності підприємства дотримуватися своїх зобов'язань за розрахунками з кредиторами, виплати дивідендів та інших платежів;
- потреби підприємства у додатковому залученні коштів зі сторони;
- причин відмінності між чистими доходами підприємства та пов'язаними з ними надходженнями і платежами;
- ефективності операцій з фінансування підприємства та проведення інвестиційних угод в грошовій і безготівковій формах.

Узагальнюючи вищевикладене можна стверджувати, що звіт про рух грошових коштів зайняв провідне місце серед складових фінансової звітності. При цьому історія його появи наочно свідчить про те, що цьому передувала необхідність детального розшифрування грошових потоків для всіх користувачів фінансових звітів. Ця необхідність зумовила сучасний вигляд та форму зазначеного звіту, а саме структурування грошових потоків за різними видами діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА ТА НАПРЯМКИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Аналіз обсягу та структури грошових потоків

Аналіз грошових потоків, є основою формування ефективної політики та прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства, що зумовлено наступними причинами:

- грошові потоки обслуговують функціонування підприємства за всіма аспектами діяльності;
- оптимальні грошові потоки забезпечують фінансову стійкість та платоспроможність підприємства;
- раціоналізація грошових потоків забезпечує ритмічність виробничо-комерційного процесу підприємства;
- грамотне управління грошовими потоками скорочує потребу підприємства в залученні позиченого капіталу;
- оптимізація грошових потоків є необхідною умовою прискорення оборотності капіталу підприємства в цілому;
- раціональне використання вивільнених грошових коштів у результаті оптимізації грошових потоків сприяє розширенню масштабів виробництва та збільшенню доходу від продажу продукції, товарів (робіт, послуг), отримання додаткових доходів.

Метою аналізу грошових потоків є виявлення рівня достатності формування грошових коштів, результативності їх використання, а також збалансованості позитивного та негативного грошових потоків суб'єкта господарювання за обсягом та часом.

Грошові потоки аналізують в цілому по підприємству, в розрізі основних видів діяльності, окремих структурних підрозділів, центрів відповідальності [57;59].

В процесі аналітичного дослідження грошових потоків вивчають конкретні причини, що вплинули як на збільшення (зменшення) обсягу

надходження, так і збільшення (зменшення) обсягу витрачання грошових коштів підприємством. Такий аналіз можна проводити за декілька років (тривалий період), так і за рік, квартал (нетривалий період). При цьому необхідними інструментальними засобами аналізу грошових потоків є [46;56]:

- горизонтальний аналіз, що передбачає оцінювання змін, які відбулися у статтях фінансових звітів у звітному періоді порівняно з попереднім, або із запланованими величинами, як в абсолютному так і відносному вираженні;

- вертикальний аналіз (структурний аналіз), що передбачає визначення питомої ваги окремої статті звіту у підсумковій величині за певний період та розрахунок співвідношень між окремими статтями, тощо;

- трендовий аналіз застосовується при вивченні відносних темпів зростання і приросту окремих показників грошових потоків за ряд періодів до рівня базового періоду, тобто при дослідженні основної тенденції динаміки основних статей руху грошових коштів, що дає можливість використовувати відповідні статистичні методи прогнозування, планування грошових потоків;

- коефіцієнтний аналіз, який передбачає визначення теоретично обґрунтованих критеріїв оцінювання, за якими можна сформулювати важливий у практичному аспекті висновок стосовно діяльності та стану економічного суб'єкта

Методику аналізу грошових потоків з використанням горизонтального, вертикального, коефіцієнтного аналізу продемонструємо на основі фінансової звітності підприємства (Додатки В, Г, Д, Е).

Насамперед, аналітичне дослідження грошових потоків підприємства розпочнемо із оцінки залишків коштів та динаміки чистого руху грошових коштів за ряд періодів, що дасть можливість вивчити тенденції та закономірності їх зміни (таблиця 2.1).

Дані таблиці 2.1 показують, що зміна залишку грошових коштів підприємства протягом аналізованого періоду немає чітко вираженої тенденції.

Таблиця 2.1

Динаміка чистого грошового потоку та залишків грошових коштів

підприємства

(тис. грн.)

Показники	2016 р.	2017р.	2018р	Абсолютна динаміка		Відносна динаміка	
				2017-2016	2018-2017	2017-2016	2017-2016
Залишок грошових коштів на кінець року	1 109	1282	248	173,00	- 1034,00	15,60	-80,65
Чистий рух за звітний період	-2 195	164	-1030	2359,00	- 1194,00	- 107,47	- 728,05

Якщо на кінець 2017 р. у порівнянні з 2016 р. він дещо зріс , а саме на 173 тис. грн., або на 15, 0 %, то вже у 2018 році відбувається його суттєве зниження на 1034 тис. грн., або на 80 %. Цей факт свідчить про зниження рівня абсолютної платоспроможності підприємства у 2018 році.

Стосовно чистого руху грошових коштів за аналізовані періоди (Рис.2.1), то тільки у 2017 році чистий рух грошових коштів має позитивне значення. У 2016 та 2018 роках товариство характеризується негативними чистими грошовими потоками від господарської діяльності.

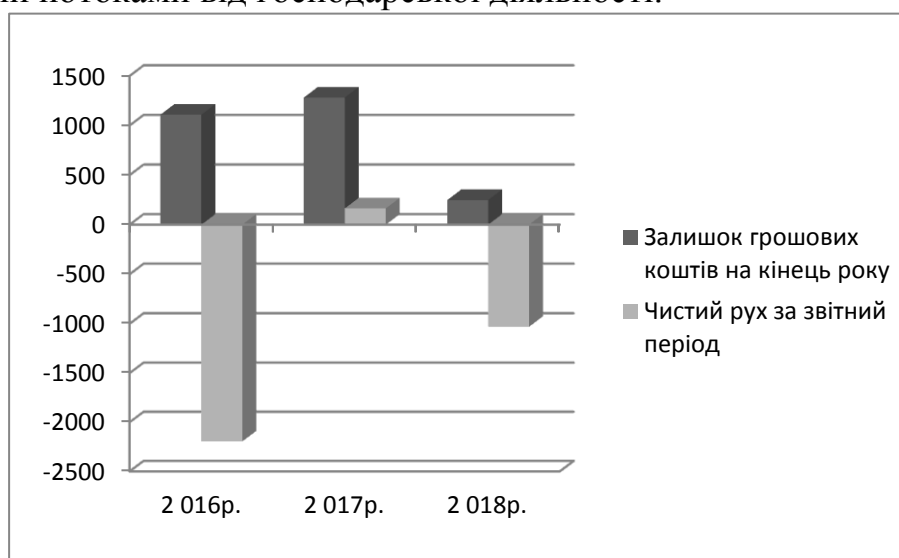

Рис. 2. 1. Чистий грошовий потік та залишок грошових коштів підприємства (тис. грн.)

Причому, якщо у 2017 році значення чистого грошового потоку позитивне (164 тис. грн.), то вже у 2018 році чистий рух грошових коштів має

від’ємне значення, тобто обсяги витрачання грошових коштів за всіма видами діяльності перевищують їх надходження.

Для аналізу формування грошового потоку оцінимо вхідний, вихідний та чистий грошові потоки підприємства від окремих видів та господарської діяльності в цілому (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка грошових потоків підприємства

Показники	2017 р.	2018 р.	Динаміка	
			абс.	відн.
Вхідний грошовий потік від операційної діяльності	80840	41514	-39326	-48,65
Вихідний грошовий потік від операційної діяльності	76417	42195	-34222	-44,78
<i>Чистий грошовий потік від операційної діяльності</i>	4423	-681	-5104	-115,40
Вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності	1607	-	-1607	-
Вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності	220	9	-211	-95,91
<i>Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності</i>	1387	-9	-1396	-100,65
Вхідний грошовий потік від фінансової діяльності	-	-	-	-
Вихідний грошовий потік від фінансової діяльності	5646	340	-5306	-93,98
<i>Чистий грошовий потік від фінансової діяльності</i>	-5646	-340	5306	-93,98
Вхідний грошовий потік від господарської діяльності	82447	41514	-40933	-49,65
Вихідний грошовий потік від господарської діяльності	82283	42544	-39739	-48,30
<i>Чистий грошовий потік від господарської діяльності</i>	164	-1030	-1194	-728,05

Дані таблиці 2.2. свідчать, що величина чистого грошового потоку від господарської діяльності формується під впливом всіх видів грошових потоків, що генерує підприємство (зокрема, операційного, фінансового, інвестиційного). Оцінювання розрахованих показників дає підстави виокремити схожість в розрізі потоків - тенденцію до зниження незважаючи на те, що окремі складові чистого потоку є специфічними і потребують детальної оцінки.

Чистий грошовий потік від господарської діяльності у 2018 році від’ємний і в 6,3 рази перевищує результат чистого руху коштів у 2016 році - надходження грошових коштів. Така ж тенденція і з чистим рухом коштів від операційної та інвестиційної діяльності. Необхідно зазначити, що у випадках відсутності операцій інвестиційної та фінансової діяльності, грошові потоки за вказаними видами діяльності можуть і не генеруватися суб’єктом господарювання.

Побудована діаграма (рис 2.2) підтверджує, що динаміка чистого

грошового потоку підприємства (від господарської діяльності) є індивідуальною і відмінною від динаміки інших видів потоків (операційного, інвестиційного, фінансового).

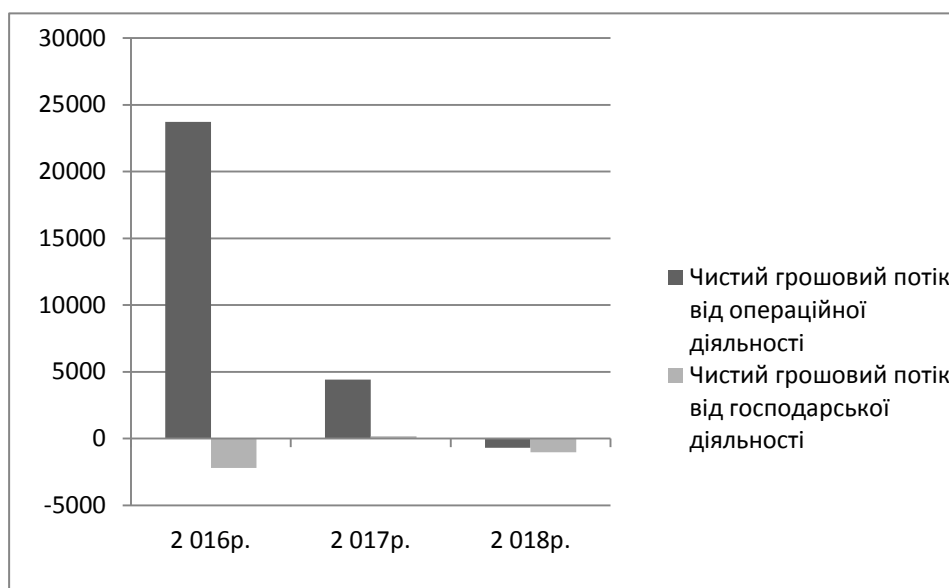

Рис 2.2. Динаміка грошових потоків у 2016-2018 роках (тис. грн.)

Однак, протягом аналізованого періоду можна побачити наближеність один до одного чистого грошового потоку від операційної діяльності та чистого грошового потоку від господарської діяльності

У процесі аналізу варто порівняти темпи зростання активів підприємства, доходу від реалізації продукції та результатів діяльності із темпами зростання позитивного (вхідного) грошового потоку (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка основних показників підприємства

(тис. грн.)

Показники	2016 р.	2017 р.	Темп зміни
Позитивний грошовий потік	82447	41514	50,35
Середньорічна вартість активів підприємства	55154	53872	97,68
Дохід (виручка) від реалізації продукції	56703	30927	54,54
Валовий прибуток	21875	11228	51,33
Прибуток від операційної діяльності	-526	-4361	-829,09
Фінансовий результат до оподаткування	883	-4292	-486,07
Чистий прибуток	708	-4292	-606,21

Згідно даних відображених у таблиці 2.3, можна констатувати, що за основними показниками діяльності підприємства спостерігаємо темпи спаду, причому у 2018 році темпи спаду позитивного (додатного) грошового потоку підприємства становили 49,65 %, темпи спаду активів - 2,32%, відповідно, доходу від реалізації продукції - 45,46 % , валового прибутку - 48,67%. Найнижчими темпами знижувалися активи підприємства, а найвищими - позитивний грошовий потік. Така ситуація свідчить про появу фінансових труднощів та кризових явищ у діяльності підприємства.

Товариство у звітному році отримало негативний фінансовий результат, а саме збиток від операційної діяльності (4361 тис. грн.) та чистий збиток у сумі 4292 тис. грн. У попередньому році операційна діяльність була збитковою, однак господарська діяльності в цілому (за всіма видами) характеризувалася чистим прибутком в сумі 708 тис. грн. Виявлена негативна тенденція у формуванні фінансових результатів і призвела до збитковості грошового потоку підприємства.

Далі в процесі аналізу доцільним є вивчення динаміки та структури грошового потоку (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4.

Структура грошового потоку підприємства

(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	сума	частка, %	сума	частка, %	абсолютна.	відносна, %	Частки,%
<i>Всього вхідного (позитивного) грошового потоку, в т.ч.:</i>	82447	100,00	41514	100,00	-40933	-49,65	-
Від операційної діяльності	80840	98,05	41514	100,00	-39326	-48,65	1,95
Від інвестиційної діяльності	1607	1,95	-	-	-1607	-100-	-1,95
Від фінансової діяльності	-	-	-	-			
<i>Всього вихідного (негативного) грошового потоку, в т.ч.:</i>	82283	100	42544	100	-39739	-48,30	-
Від операційної діяльності	76417	92,87	42195	99,18	-34222	-44,78	6,31
Від інвестиційної діяльності	220	0,27	9	0,02	-211	-95,91	-0,25
Від фінансової діяльності	5646	6,86	340	0,80	-5306	-93,98	-6,06

Як показують розрахунки наведені в таблиці 2.4., обсяг вхідного (позитивного) грошового потоку підприємства у звітному році порівняно з

минулим роком суттєво зменшився, а саме на 40 933 тис. грн.. або на 49,65 % і становить 41514 тис. грн.

Весь позитивний грошовий потік звітного періоду сформований виключно надходженнями від операційної діяльності, частка яких склала 100%. У 2017 році питома вага вказаних надходжень становила - 98,05% та 1,95% займали надходження від інвестиційної діяльності. Цей факт є свідченням пріоритетності на підприємстві грошового потоку саме від операційної діяльності. Як негативний момент господарювання слід відмітити зниження у 2018 році порівняно із 2017 роком надходжень грошових коштів від операційної діяльності на 39 326 тис. грн., або на 48,65%.

У 2017 році мали місце надходження від інвестиційної діяльності, у сумі 1607 тис. грн., і їх частка в позитивному грошовому потоці підприємства становила – 1,95 %, тому даний вид грошового потоку має обслуговуючий характер.

На відміну від операційного грошового потоку грошовий потік від інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання не розглядається як основне джерело формування його потреби у коштах, оскільки має переважно обслуговуючий характер відносно передбаченої статутними документами основної діяльності. Абсолютна величина інвестиційного грошового потоку здебільшого має від'ємне значення, оскільки надходження від інвестиційної діяльності, як правило, не перекривають потреби підприємства в інвестиційному капіталі, насамперед, потреби на фінансування реальних інвестицій [59].

Негативний грошовий потік у 2018 році становив 42 544 тис. грн. Це на 39 739 тис. грн., або на 48,36 % менше обсягу витрачань грошових коштів у 2017 році. На підприємстві знижується як негативний грошовий потік, так і позитивний, що викликає занепокоєння. Темпи спаду негативного грошового потоку на аналізованому підприємстві становлять - 48,3%, а темпи спаду позитивного - 49,68%.

У структурі витрачання коштів основна роль належить обслуговуванню операційної діяльності, витрачання на потреби якої суттєво зменшилося, а саме на 34 222 тис. грн., або на 44,78 %. Однак, частка цього напрямку витрачання грошових коштів у його загальному обсязі зросла на 6,31%.

Витрачання грошових коштів підприємства на інвестиційні потреби у звітному періоді становило лише 9 тис. грн.. Сума від'ємного грошового потоку у порівнянні з попереднім роком при цьому зменшилася на 211 тис. грн., або 95,9%, а частка у структурі від'ємного грошового потоку також зменшилася до 0,02 %. Це є свідченням дуже низької інвестиційної активності підприємства

У звітному році товариство витратило на фінансові потреби 340 тис. грн., що менше на 5 306 тис. грн., або на 94 % від показника минулого року, і частка цього напрямку у загальній структурі витрачання зменшилася на 6,06 % і склала лише 0,80%.

Слід вказати, що перманентність формування додатного грошового потоку від фінансової діяльності свідчить про усталену залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. У випадку, коли таким зовнішнім джерелом є позичений капітал, постає проблема фінансової спроможності у майбутньому забезпечити формування необхідного обсягу грошового потоку від операційної діяльності для обслуговування зобов'язань підприємства.

Обсяг грошового потоку від фінансової діяльності та його розподіл у часі визначають поточні та майбутні претензії акціонерів і позичальників підприємства щодо грошових потоків, які генеруються таким підприємством у результаті його діяльності. Найбільшу частку у негативному грошовому потоці підприємства займає витрачання, пов'язане з операційною діяльністю - 99,18%, а найменшу – з інвестиційною - 0,02%.

Оскільки операційна діяльність є ключовою у формуванні його фінансових результатів підприємства, то грошовий потік, який генерується вказаним видом діяльності є важливим для розрахунку показника - чистий грошовий потік суб'єкта господарювання, так і більшості фінансових

показників та коефіцієнтів, що використовуються в управлінні грошовими потоками. Проаналізуємо складові надходження та витрачання підприємства, пов'язані з операційною діяльністю у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Склад і структура позитивного грошового потоку
підприємства від операційної діяльності

(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	сума	частка, %	сума	частка, %	абсолютна	відносна, %	частки, %
<i>Надходження від:</i>							
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	63 143	78,11	34 554	83,23	-28 589	-45,28	5,12
Повернення податків і зборів	244	0,30	387	0,93	143	58,61	0,63
Цільового фінансування	19	0,02	37	0,09	18		94,74
Повернення авансів	150	0,19	150	0,36	-	-	- 0,17
Відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	209	0,26	-	-	-209	-	
Від операційної оренди	1961	2,43	2274	5,48	313	15,96	3,05
Інші надходження	15114	18,70	4112	9,91	-11002	-72,79	-8,79
Разом надходжень	80840	100,00	41514	100,00	-39326	-48,65	-

Розрахунки наведені в таблиці 2.5 дають підстави стверджувати, що намітилися негативні тенденції у грошових надходженнях за операційною діяльністю.

Як і у попередньому, так і у звітному роках визначальну питому вагу у надходженнях грошових коштів від операційної діяльності займають саме надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Однак, обсяг грошового потоку від цього виду надходжень в абсолютному вираженні зменшився на 28 589 тис. грн., або на 45,28%, що свідчить про зниження якості позитивного грошового потоку від операційної діяльності. Частка вказаного джерела у сукупних надходженнях зросла на 5,12%.

Також у порівнянні з 2017 р. має місце збільшення сум одержаних із бюджету на банківський рахунок підприємства, податків і зборів на 143 тис. грн., або на 58,61%, і їх частка у додатному потоці збільшилася на 0,63 %. У той же час збільшилися надходження від операційної оренди активів. Так, якщо

у 2017 році обсяг таких надходжень досягнув 1 961 тис. грн. і у структурі надходжень вони становили 2,43 %, то у 2018 році підприємство отримало від оренди майна вже 2274 тис. грн., і їх частка в структурі позитивного грошового потоку за операційною діяльністю підвищилася до 5,48%.

Здійснимо оцінку складу та структури витрачань грошових коштів на потреби операційної діяльності у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Склад і структура негативного грошового потоку
підприємства від операційної діяльності

(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	сума	частка, %	сума	частка, %	абсолютна	відносна,%	частки,%
<i>Витрачання на:</i>							
Оплату товарів (робіт, послуг)	27 584	36,10	16 135	38,24	-11449	-41,51	2,14
Оплату праці	17 970	23,52	11529	27,32	-6441	-35,84	3,8
Відрахування на соціальні заходи	4 781	6,26	4 270	10,12	-511	-10,69	3,86
Оплату зобов'язань з податку на прибуток	545	0,71	-	-	-545	-	-
Оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3 552	4,65	4 800	11,38	1248	35,14	6,73
Оплату зобов'язань з інших податків і зборів	5 389	7,05	3 389	8,03	-2000	37,11	0,98
Інші витрачання	16596	21,72	2072	4,91	-14524	-87,52	-16,81
<i>Разом витрачання</i>	<i>76417</i>	<i>100,00</i>	<i>42195</i>	<i>100,00</i>	<i>-34222</i>	<i>-44,78</i>	<i>-</i>

За даними таблиці 2.6 можна стверджувати, що аналізоване підприємство суттєво зменшило обсяг витрачання грошових коштів на операційну діяльність у 2018 році - на 34222 тис. грн., або на 44,78% у порівнянні з 2017 роком, що може свідчити про згортання масштабів цієї діяльності. За всіма позиціями витрачання спостерігаємо зменшення, за виключенням такої позиції як «Оплата зобов'язань з податку на додану вартість».

Що стосується структури, то у загальному обсязі витрачань грошових коштів (негативний грошовий потік) пов'язаних із за операційною діяльністю

як у попередньому році, так і у звітному, переважають виплати на оплату товарів, робіт і послуг, які зменшилися за період на 11 449 тис. грн., або на 41,51 % і становлять понад 38,24 % всіх загальних витрачань грошових коштів у процесі здійснення вказаного виду діяльності.

Зменшився обсяг витрачання грошових коштів за статтею «Оплата праці» у сумі на 6 441 тис. грн., або на 35,84 %, однак частка вказаної статті зросла на 3,8 %. Таку ж тенденцію спостерігаємо за позицією «Інше витрачання».

Таким чином, можна припустити, що підприємство обмежило обсяг необґрунтованого витрачання грошових коштів на «ненагальні» потреби.

Далі доцільно оцінити структуру та динаміку грошового потоку від інвестиційної діяльності (таблиці 2.7).

Таблиця 2.7

Структура грошового потоку підприємства від інвестиційної діяльності

(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	сума	частка, %	сума	частка, %	абсолютна	відносна,%	частки, %
<i>Надходження від:</i>							
Реалізації необоротних активів	1607	100,00	-	-	-1607	-100,00	-100,00
<i>Всього надходжень</i>	1607	100,00	-	-	- 1607	-100,00	-100,00
<i>Витрачання на :</i>							
Придбання необоротних активів	220	100,00	9	100	-211	95,91	-
<i>Всього витрачань</i>	220	100,00	9	100	-211	95,91	-
Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	1387	X	-9	X	-1396	- 100,64	-

За даними таблиці 2.7., можна констатувати, що товариство у звітному році не одержувало грошових надходжень від інвестиційної діяльності, тоді як попередньому періоді додатний обсяг надходжень грошових коштів становив 1607 тис. грн., який був сформований виключно продажем необоротних активів.

Щодо витрачань грошових коштів на вказаний вид діяльності, то вони зменшилися порівняно з 2017 роком на 211 тис. грн., або 95, 91% (24,5рази).

Причому весь обсяг витрачань -100% як у звітному, так і минулому роках був утворений позицією «Придбання необоротних активів».

Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності у 2017 році був позитивним у сумі 1387 тис. грн., а у 2018 році його значення від'ємне, що свідчить про перевищення обсягу витрачання грошових коштів над їх поступленням.

Необхідною і досить важливою в процесі аналітичного дослідження є оцінка обсягу, динаміки і структури грошового потоку сформованого фінансовою діяльністю підприємства (Таблиця 2.8).

Таблиця 2.8.

Структура грошового потоку підприємства від фінансової діяльності

(тис. грн.)

Показники	2017 р.		2018 р.		Динаміка		
	сума	частка %	сума	частка %	абсолютна	відносна,%	частки,%
<i>Всього надходжень</i>	-	-	-	-	-	-	-
<i>Витрачання на :</i>							
Викуп власних акцій	-	-	-	-	-	-	-
Погашення позик	3838	67,98	-	-	-3838	-100,00	-67,98
Сплата дивідендів	1638	29,01	340	100,00	-1298	-79,24	70,99
Витрачання на сплату відсотків	170	3,01	-		-170	-100	- 3,01
<i>Всього витрачань</i>	5646	100	340	100,00	-5306	-93,98	-
<i>Чистий грошовий потік від фінансової діяльності</i>	-5646	X	-340	X	5306	-93,98	-

Фінансова діяльність товариства у 2018 р., як і у 2017 р. характеризується негативним чистим грошовим потоком, оскільки за цим видом діяльності спостерігаємо лише витрачання грошових коштів. За аналізований період від'ємне значення чистого грошового потоку зменшилося на 5306 тис. грн., або на 93,98 % і становило у 2018 році 340 тис. грн.

Цілком логічно у процесі аналізу дати загальну оцінку зміни чистих грошових потоків підприємства на основі інформації аналітичної таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка чистих грошових потоків підприємства

(тис. грн)

Показники	2017р		2018 р.		Відхилення	
	надходж . «+»	видаток «- »	надходж . «+»	видаток «- »	у сумі	у %
1.Залишок грошових коштів на початок року	1109	X	1282	X	173	15,60
2.Чистий рух коштів від операційної діяльності	4423			681	-5104	-115,40
3.Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	1387			9	-1396	-100,65
4. Чистий рух коштів від фінансової діяльності		-5646		340	5306	93,98
5. Чистий рух коштів за звітний період ($\pm 2 \pm 3 \pm 4$)	164			1030	-1194	728,05
6.Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	9			4	-13	-144,44
7.Залишок грошових коштів на кінець року	1282	X	248	X	-1034	80,66

Наведені розрахунки свідчать, що залишок грошових коштів підприємства у 2018 році зменшився порівняно із 2017 роком на 1034 тис. грн., або на 80.66%, що негативно позначається на показниках фінансової стійкості підприємства. Також констатуємо, що чистий грошовий потік у 2018 році дефіцитний, тобто витрачання грошових коштів за всіма видами діяльності перевищують їх надходження на суму 1030 тис. грн.. Відсутність надходжень грошових коштів для покриття потреб підприємства зумовлює їх дефіцит.

За результати проведеного аналізу грошових потоків (таблиця 2.4) можна оцінити якість управління підприємством.

На основі використання [55] робимо висновок, що рівень управління аналізованим підприємством характеризується ознакою «криза», оскільки у 2018 році чисті грошові потоки за всіма видами діяльності від'ємні. До прикладу, якщо чистий рух грошових коштів від операційної та фінансової діяльності позитивний а від інвестиційної негативний то якість управління підприємством оцінюється ознакою «норма».

Керівництву товариством необхідно адекватно реагувати на виявлену ситуацію, з'ясувати внутрішні проблеми та зовнішні фактори кризового процесу, відшукати внутрішні механізми фінансової стабілізації, що повинні бути покладені в основу системи антикризового управління підприємством.

Не виключене використання в якості стабілізаційних заходів і зовнішніх механізмів (санації), спрямованих на виведення підприємства з кризового фінансового стану, запобігання оголошення його банкрутом, за допомогою сторонніх юридичних чи фізичних осіб.

2.2. Оцінка ефективності руху грошових коштів

Важливим напрямом аналізу грошових потоків є оцінювання якості та ефективності використання грошових коштів підприємством за допомогою відносних показників (коефіцієнтів).

Коефіцієнти є показниками, що розраховуються шляхом співвідношення двох абсолютних показників.

В економічній літературі ведеться жвава дискусія стосовно необхідності коефіцієнтного аналізу в управлінні грошовими потоками [14; 20; 56;59].

При застосуванні коефіцієнтного аналізу важливим питанням є визначення нормативних (теоретично обґрунтованих) критеріїв оцінки на підставі яких можна оцінити стан та подальший розвиток суб'єкта господарювання.

Однак, у практичній площині при проведенні аналізу необхідно враховувати як переваги так і обмеженість сфери застосування фінансових коефіцієнтів.

Існує певна сукупність коефіцієнтів, на основі яких аналізують грошові потоки підприємства. Однак, необхідно знати з якою метою розраховуються коефіцієнти, хто є користувачами виконаних розрахунків і які проблеми в управлінні грошовими потоками можуть бути ідентифіковані на їх підставі [59].

В цілому послідовність коефіцієнтного аналізу грошових потоків можна представити у наступному вигляді (рис.2.3).

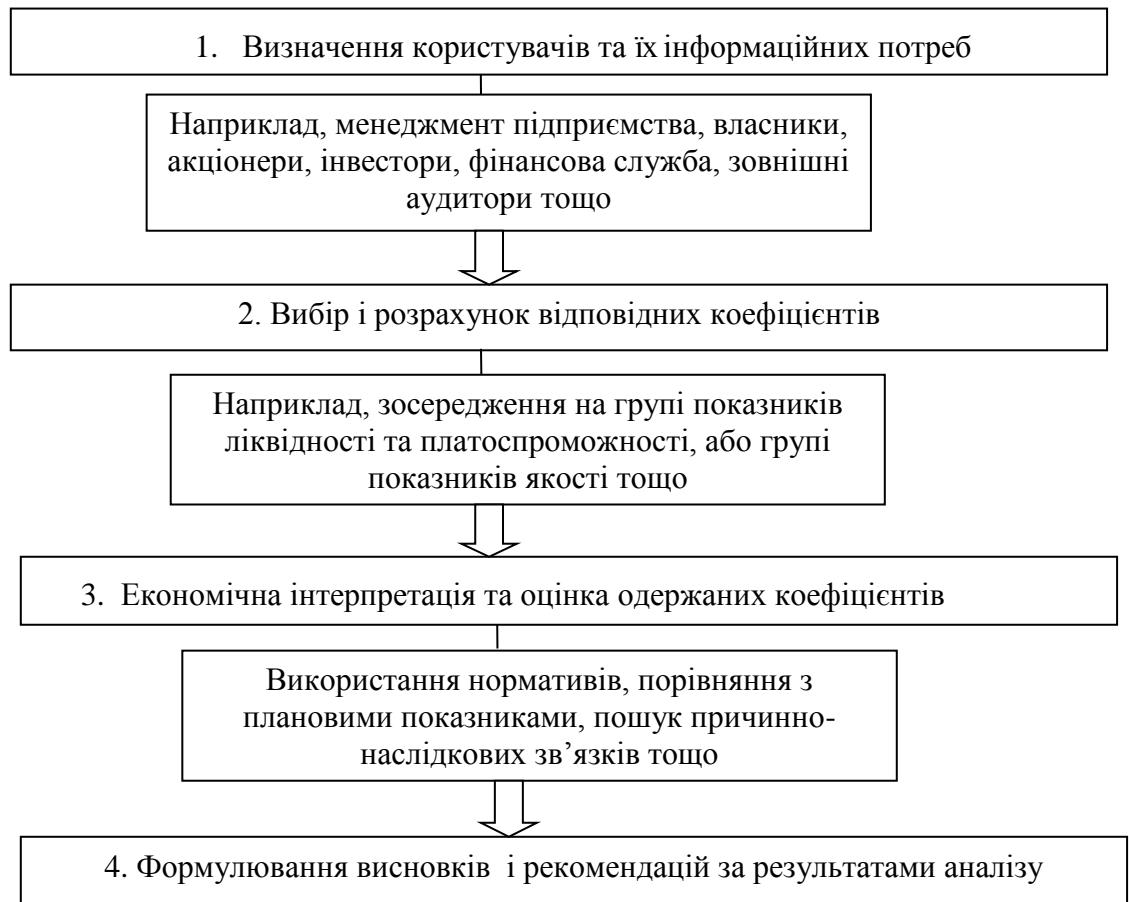

Рис 2.3. Послідовність аналізу коефіцієнтів грошових потоків (розроблено автором)

З представленою рисунком впливає, що в процесі аналітичного дослідження грошових потоків насамперед необхідно:

- знати кому та для яких цілей потрібний аналіз, тобто визначити суб'єкта аналізу;
- далі, відповідно до мети аналізу, підібрати певні коефіцієнти та на основі інформації фінансових звітів розрахувати їх значення;
- наступним кроком є економічна інтерпретація розрахованих коефіцієнтів та формулювання висновків і рекомендацій за результатами аналізу.

У практичній площині аналізу грошових потоків виокремлюють такі групи коефіцієнтів: коефіцієнти якості грошових потоків підприємства; коефіцієнти ефективності використання грошових коштів; коефіцієнти

ліквідності та платоспроможності, що розраховуються на основі даних фінансової звітності.

У додатку Б показано алгоритми розрахунку коефіцієнтів та дано їх економічну інтерпретацію.

Очевидно, що вибір необхідних коефіцієнтів для аналізу та інтерпретація розрахованих значень залежатиме від аналітика, який його здійснює. Відповідно сформульованим судженням буде притаманний і певний рівень суб'єктивізму.

Слід вказати, що останнім часом набуває важливості формалізований та систематичний підходи до використання коефіцієнтів для прогнозування показників діяльності економічних суб'єктів. Зокрема, науковці проявляють цікавість до обґрунтування здатності коефіцієнтів передбачати фінансові труднощі у функціонуванні суб'єктів господарювання[34;75].

На основі інформації відображеної у фінансовій звітності товариства систематизуємо вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів у таблиці 2.10.

Результати розрахунку розглянутих коефіцієнтів якості, результативності та ліквідності грошового потоку аналізованого підприємства узагальнимо в таблиці 2.11.

На основі вивчення значень коефіцієнтів та їх динаміки можна стверджувати, що у діяльності підприємства виникають серйозні порушення фінансової стійкості, які були виявлені у процесі оцінки абсолютних показників грошового потоку.

Коефіцієнт співвідношення прибутку (збитку) від діяльності та чистого грошового потоку від операційної діяльності у 2017 році становить 0,200. Якщо значення даного коефіцієнта вище нуля, то грошовий потік за даним видом діяльності «здатен самофінансувати» господарську діяльність підприємства, що оцінюється позитивно.

Таблиця 2.10

Інформаційна база для розрахунку коефіцієнтів

№	Показник	2017р.	2018р
1.	Вхідний (позитивний) грошовий потік від господарської діяльності	82447	41514
2.	Вихідний (негативний) грошовий потік від господарської діяльності	82283	42544
3.	Чистий грошовий потік від господарської діяльності (п.1 – п.2)	164	-1030
4.	Вхідний грошовий потік від операційної діяльності	80840	41514
5.	Вихідний грошовий потік за операційною діяльністю	76417	42195
6.	Чистий грошовий потік від операційної діяльності (п.4 – п.5)	4423	-681
7.	Вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності	1607	-
8.	Вихідний грошовий потік за інвестиційною діяльністю	220	9
9.	Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності (п.7 – п.8)	1387	-9
10.	Вхідний грошовий від фінансової діяльності	-	-
11.	Вихідний грошовий потік від фінансової діяльності	5646	340
12.	Чистий грошовий потік від фінансової діяльності (п.10 – п.11)	-5646	-340
13.	Середньорічна вартість активів підприємства	55154	53872
14	Дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	56703	30927
15	Середньорічна вартість власного капіталу підприємства	38420	41000
16	Середній залишок грошових коштів	1196	765
17	Чистий прибуток (збиток)	708	-4292
18	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-526	-4361
19	Прибуток (збиток) до оподаткування	883	-4292
20	Середня величина поточних зобов'язань за рік	11034	10905
21	Середня величина довгострокових зобов'язань за рік	3120	4547
22	Середня величина позиченого капіталу	14154	15452
23	Сума податку на прибуток	175	-
24	Сплачені відсотки за довгостроковими та поточними зобов'язаннями	170	-
25	Амортизаційні відрахування	1962	1475
26	Сплачені дивіденди	1638	340

Таблиця 2.11.

Коефіцієнти грошового потоку підприємства

№	Коефіцієнти	2017р	2018р
<i>Коефіцієнти якості грошового потоку</i>			
1.	Коефіцієнт фінансування інвестиційної діяльності	20,105	-75,667
2.	Коефіцієнт внутрішнього фінансування інвестиційної діяльності,	27,409	-75,667
3.	Коефіцієнт зовнішнього фінансування інвестиційної діяльності,	-25.664	-37,778
4.	Коефіцієнт співвідношення прибутку(збитку) від діяльності та чистого грошового потоку від операційної діяльності	0,200	6,302
5.	Коефіцієнт співвідношення амортизаційних витрат та чистого грошового потоку від операційної діяльності	0,443	-2,166
<i>Коефіцієнти результативності використання грошових коштів</i>			
6.	Коефіцієнт ефективності грошового потоку за господарською діяльністю підприємства	0,002	-0,024
7.	Коефіцієнт ефективності грошового потоку за операційною діяльністю	0,058	-0,016
8.	Коефіцієнт грошової віддачі доходу за операційною діяльністю	0.078	-0.022
9.	Коефіцієнт грошової продуктивності фінансового результату від операційної діяльності	-8,409	0,156
10.	Коефіцієнт грошової віддачі власного капіталу у процесі операційної діяльності	0,115	-0,017
11.	Коефіцієнт грошової віддачі активів підприємства у процесі операційної діяльності	0,080	-0,013
12.	Коефіцієнт грошової віддачі інвестиційного капіталу у процесі операційної діяльності.	0,107	-0,015
<i>Коефіцієнти ліквідності грошового потоку</i>			
13.	Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	1,002	0,976
14.	Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	-8,989	1,330
15.	Коефіцієнт грошового покриття виплат за відсотками	28,047	-
16.	Коефіцієнт грошового покриття поточних зобов'язань	0,401	-0,062
17.	Коефіцієнт грошового покриття зобов'язань	0,313	-0,044

У 2018 році коефіцієнт (відношення збитку до оподаткування (негативний результат) до негативного чистого грошового потоку за операційною діяльністю) також позитивний (6,302), однак його економічна інтерпретація є цілком протилежною порівняно із значенням коефіцієнта 2017 року. Це стосується і коефіцієнта грошової продуктивності фінансового результату від операційної діяльності та коефіцієнта реінвестування чистого грошового потоку.

Таким чином, можна констатувати, що економічний зміст вказаних

коефіцієнтів зберігається за умови додатного чистого грошового потоку та позитивного значення фінансового результату. Для досліджуваного підприємства значення вказаних коефіцієнтів та їх динаміка не відображають реальних ознак кризового фінансового стану.

Динаміка коефіцієнтів грошової віддачі власного капіталу, інвестиційного капіталу, активів досліджуваного підприємства у процесі його операційної діяльності, демонструє появу негативних тенденцій – зниження продуктивності використання власних фінансових ресурсів, активів підприємства, а також довгострокового капіталу (інвестицій).

У звітному періоді лише один із коефіцієнтів має позитивне значення, а саме коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства, який становить 0,976, при оптимальному 1. Кількісне значення даного показника свідчить про те, що у 2018 році надходження грошових коштів за всіма видами діяльності є нижчими (на 0,024 пункти) за обсяг витрачання коштів на здійснення господарської діяльності підприємства. Даний коефіцієнт є інформативним для оцінювання платоспроможності підприємства.

Отже, у процесі аналізу грошових потоків підприємства використовуються певна сукупність коефіцієнтів, однак у практичній площині, під час його здійснення, необхідно враховувати сутність розрахунків, мету їх проведення, що сприятиме удосконаленню системи управління ними.

2.3. Аналіз збалансованості та синхронізації грошових потоків

Збалансованість грошових потоків підприємств за обсягом та часом, синхронність надходження та витрачання грошових коштів є ключовими параметрами якісного управління ними.

Необхідно вказати, що негативний вплив на параметри функціонування економічних суб'єктів має як від'ємний так і додатний чистий грошовий потік [26].

Негативні наслідки від'ємного (дефіцитного) грошового потоку проявляються у зниженні ліквідності та рівня платоспроможності

підприємства, зростанні простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості за отриманими фінансовими кредитами, несвоєчасній виплаті заробітної плати (із відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), зростанні тривалості фінансового циклу, а в кінцевому рахунку – у зниженні рентабельності власного капіталу та активів підприємства.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку проявляються насамперед у втраті реальної вартості тимчасово вільних грошових коштів внаслідок інфляції, втраті потенційного прибутку внаслідок невикористання частини грошових активів для цілей короткострокового інвестування, що у кінцевому підсумку також негативним чином позначиться на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

У процесі аналізу розраховують та оцінюють показники синхронності і рівномірності поступлення та витрачання грошових коштів. При цьому необхідно зазначити, що інформаційна база для аналізу за аналізований період (рік, декілька років) повинна бути деталізованою у розрізі місяців, декад, днів. Інформація для аналізу грошових потоків досліджуваного підприємства подана лише у фінансовій звітності, то розрахуємо необхідні показники на її основі. З цією метою систематизуємо необхідні дані у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Грошові потоки підприємства

Показники	2015р.	2016р.	2017 р.	2018р.
Господарська діяльність підприємства				
Вхідний грошовий потік	70749	115200	82447	41514
Вихідний грошовий потік	68626	117395	82283	42544
Чистий грошовий потік	2123	-2195	164	-1030
Операційна діяльність підприємства				
Вхідний грошовий потік	66781	108988	80840	41514
Вихідний грошовий потік	63815	85253	76417	42195
Чистий грошовий потік	2966	23735	4423	-681

Проведемо необхідні розрахунки та їх результати відобразимо у таблиці 2.13

Таблиця 2.13

Показники рівномірності грошових потоків підприємства за 2015-2018рр.

Показники	Алгоритм розрахунку	Значення
Показник рівномірності надходження грошових коштів ($P_{нзн}$)	$P_{нзн} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (\Pi\Pi_c - \Pi\Pi_i)^2}}{n}, \text{ де}$ <p>$\Pi\Pi_c$ - середнє значення вхідного грошового потоку підприємства за весь аналізований період; $\Pi\Pi_i$ - вхідний грошовий потік за господарською діяльністю в і-му періоді; n - кількість періодів, які аналізуються</p>	13196,42
Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів ($K_{рнз}$)	$K_{рнз} = \frac{P_{нзн}}{\Pi\Pi_c}, \text{ де}$ <p>$P_{нзн}$ - показник рівномірності надходження грошових коштів $\Pi\Pi_c$ - середнє значення вхідного грошового потоку підприємства за весь період</p>	0,170
Показник рівномірності надходження грошових коштів від операційної діяльності ($P_{н.онд}$)	$P_{н.онд} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (\Pi\Pi_{c.онд} - \Pi\Pi_{онд.i})^2}}{n}, \text{ де}$ <p>$\Pi\Pi_{c.онд}$ - середнє значення вхідного грошового потоку за операційною діяльністю за весь аналізований період; $\Pi\Pi_{онд.i}$ - вхідний грошовий потік за операційною діяльністю в і-му періоді; n - кількість періодів, які аналізуються</p>	12189,32
Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів від операційної діяльності ($K_{рн.онд}$)	$K_{рн.онд} = \frac{P_{н.онд}}{\Pi\Pi_{c.онд}}, \text{ де}$ <p>$P_{н.онд}$ - показник рівномірності надходження грошових коштів від операційної діяльності; $\Pi\Pi_{c.онд}$ - середнє значення вхідного грошового потоку за операційною діяльністю за весь аналізований період</p>	0.164
Показник рівномірності витрачання грошових коштів ($P_{взн}$)	$P_{взн} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (ВГП_c - ВГП_i)^2}}{n}, \text{ де}$ <p>$ВГП_c$ - середнє значення вихідного грошового потоку підприємства за весь період; $ВГП_i$ - вихідний грошовий потік за господарською діяльністю в і-му періоді; n - кількість періодів, які аналізуються</p>	13497,63
Коефіцієнт рівномірності витрачання грошових коштів ($K_{рвз}$)	$K_{рвз} = \frac{P_{взн}}{ВГП_c}, \text{ де}$ <p>$P_{взн}$ - показник рівномірності витрачання грошових коштів; $ВГП_c$ - середнє значення вихідного грошового потоку підприємства за весь аналізований період;</p>	17,37
Показник рівномірності витрачання грошових коштів у процесі операційної діяльності ($P_{в.онд}$)	$P_{в.онд} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (ВГП_{c.онд} - ВГП_{онд.i})^2}}{n}, \text{ де}$ <p>$ВГП_{c.онд}$ - середнє значення вихідного грошового потоку за операційною діяльністю за весь аналізований період; $ВГП_{онд.i}$ - вихідний грошовий потік за операційною діяльністю в і-му періоді; n - кількість періодів, які аналізуються</p>	8090,34

Продовження таблиці 2.13

Коефіцієнт рівномірності витрачання грошових коштів від операційної діяльності ($K_{pe.ono}$)	$K_{pe.ono} = \frac{P_{e.ono}}{ВГП_{c.ono}}$ <p>$P_{e.ono}$ - показник рівномірності витрачання грошових коштів за операційною діяльністю;</p> <p>$ВГП_{c.ono}$ - середнє значення вихідного грошового потоку за операційною діяльністю за весь аналізований період</p>	0,121
---	---	-------

Оцінюючи показники наведені в таблиці 2.13 необхідно зауважити, що згідно фінансової теорії наближення значень показників рівномірності надходження грошових коштів в цілому по підприємству та рівномірності надходження грошових коштів від операційної діяльності до нуля, свідчить про поліпшення рівномірності надходжень грошових коштів економічного суб'єкта [3,40,41]. У нашій ситуації значення показників аналізованого підприємства не демонструють наближення до теоретичного значення.

Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів вказує на частку середньоквадратичного відхилення позитивного (вхідного) грошового потоку від його середньої величини у середньому обсязі надходження грошових коштів підприємства і відповідно, коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів за операційною діяльністю вказує на частку середньоквадратичного відхилення позитивного грошового потоку від його середньої величини у середньому обсязі надходження грошових коштів у результаті операційної діяльності.

Чим ближче значення показників рівномірності витрачання грошових коштів у результаті господарської діяльності та рівномірності витрачання грошових коштів у процесі операційної діяльності до нуля, тим рівномірніше витрачаються грошові кошти суб'єктом господарювання. Дані таблиці демонструють суттєву віддаленість значень вказаних показників досліджуваного підприємства від нормативної позначки.

Стосовно коефіцієнта рівномірності витрачання грошових коштів та коефіцієнта рівномірності витрачання грошових коштів у результаті операційної діяльності, то їх значення для аналізованого підприємства суттєво

відрізняються, якщо перший набагато вищий за нормативне значення, то другий – дещо наближений до нього (0,121) .

Такими чином, оцінка рівномірності надходження та витрачання готівки аналізованого підприємства, свідчить, про їх невідповідність нормативним значенням, що є негативною тенденцією.

Розрахунок показників синхронності грошових потоків підприємства відобразимо у таблиця 2.14.

Таблиця 2.14

Показники синхронності грошових потоків підприємства [47;56]

Показники	Алгоритм розрахунку	Значення
Показник синхронності надходження та витрачання грошових коштів ($P_{синх}$)	$P_{синх} = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n (\Pi\Pi_i - ВГ\Pi_i)^2}}{n}$ <p>$\Pi\Pi_i$ - вхідний грошовий потік за господарською діяльністю в і-му періоді; $ВГ\Pi_i$ - вихідний грошовий потік за господарською діяльністю в і-му періоді; n - кількість періодів, які аналізуються</p>	806,73
Коефіцієнт синхронності надходження та витрачання грошових коштів ($K_{синх}$)	$K_{синх} = \frac{P_{синх}}{\Pi\Pi_{с.ото}}$ <p>P_c - показник синхронності надходження та витрачання грошових коштів ; $\Pi\Pi_{с.ото}$ - середнє значення вхідного грошового потоку за за весь аналізований період</p>	0,010

Наближеність показника синхронності надходження та витрачання грошових коштів до нуля є ознакою узгодженості грошових потоків, тобто відповідності грошових надходжень та витрачань як за обсягом, так і за часом. На аналізованому підприємстві показник синхронності вищий нуля.

Коефіцієнт синхронності надходження та витрачання грошових коштів показує частку середнього відхилення між позитивним та негативним грошовими потоками у сукупному негативному грошовому потоці. Якщо значення коефіцієнта прямує до нуля, то це свідчить про підвищення якості грошового потоку. Коефіцієнт синхронності досліджуваного підприємства (0,010) демонструє наближеність до нормативної позначки.

Певні протилежні результати отримуємо оцінюючи показник та

коефіцієнт синхронності надходження і витрачання грошових коштів підприємства. Значення показника не наближене до нуля, а значення коефіцієнта синхронності є близьким до нього. Тому, використання лише одиничних показників та коефіцієнтів може призвести до формулювання хибних висновків щодо збалансованості грошового потоку підприємства.

Таким чином, можна стверджувати, що чим вища змінність грошового потоку підприємства, тим менша можливість грамотної інтерпретації отриманих результатів та розробки прогнозу. При цьому, аналітичний інструментарій аналізу грошових потоків економічних суб'єктів потребує розширення, а саме врахування змінності, та особливостей руху грошових потоків у розрізі видів діяльності, що суттєво підвищить якість аналізу.

Згідно даних таблиці 2.12, можна стверджувати, що підприємство за досліджуваний період (тривалістю 4 роки) протягом двох років отримувало дефіцитний грошовий потік, тому у процесі аналізу важливою є оцінка ризику виникнення дефіцитного чистого грошового потоку у майбутньому.

Для аналізованого підприємства, необхідно внести зміни як у фінансову політику в цілому, так і у механізм управління грошовими потоками з метою оптимізації руху грошових коштів у майбутньому.

Насамперед необхідно визначити цілі такої оптимізації, до яких слід віднести:

- уникнення дефіцитності грошового потоку, досягнення певної збалансованості між позитивним і негативним грошовими потоками;
- ефективний розподіл надлишкового чистого грошового потоку;
- забезпечення синхронності формування грошових потоків у часі;

Враховуючи той факт, що оптимізація грошових потоків є вибором найкращих форм організації руху грошових коштів з урахуванням умов і особливостей здійснення господарської діяльності, то механізм оптимізації грошового потоку економічного суб'єкта може бути представлений на рис 2.4.

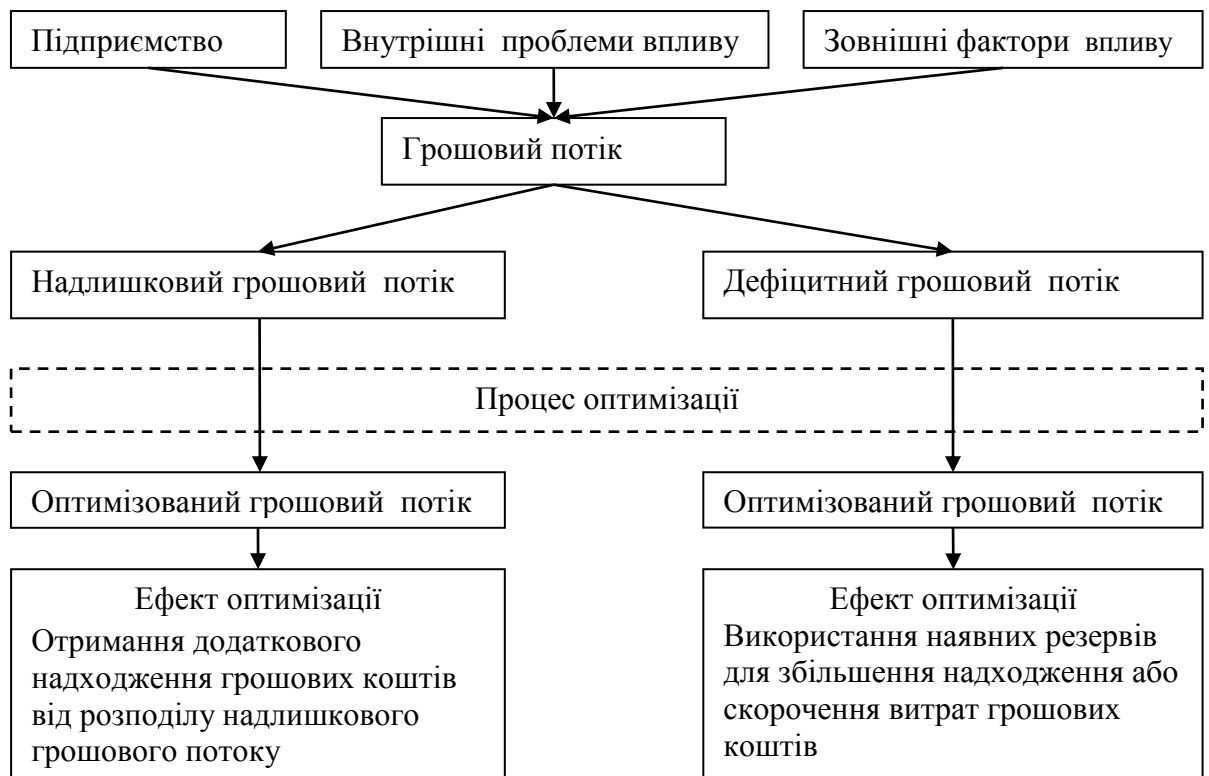

Рис.2.4. Механізм оптимізації руху грошових коштів підприємства [21;26].

Процес оптимізації грошового потоку передбачає досягнення оптимізованого (бездефіцитного) чистого грошового потоку за підсумками звітної періоду і вимагає певного згладжування різниці між позитивним і негативним грошовим потоком за двома напрямками [48]:

- скорочення дефіцитного чистого грошового потоку за рахунок зростання позитивного грошового потоку або резервів скорочення обсягу витрачання грошових коштів;
- ефективного розподілу надлишкового чистого грошового потоку (отримання максимального фінансового ефекту від розміщення при дотриманні умов ліквідності і прийнятної ризику).

Для досягнення поставлених цілей і підцілей розробляються заходи щодо удосконалення управління грошовими потоками за окремими напрямками діяльності підприємства.

Забезпечення збалансованості грошового потоку в короткостроковому періоді передбачає розробку заходів для прискорення залучення коштів і уповільнення їх виплати (рис.2.5).

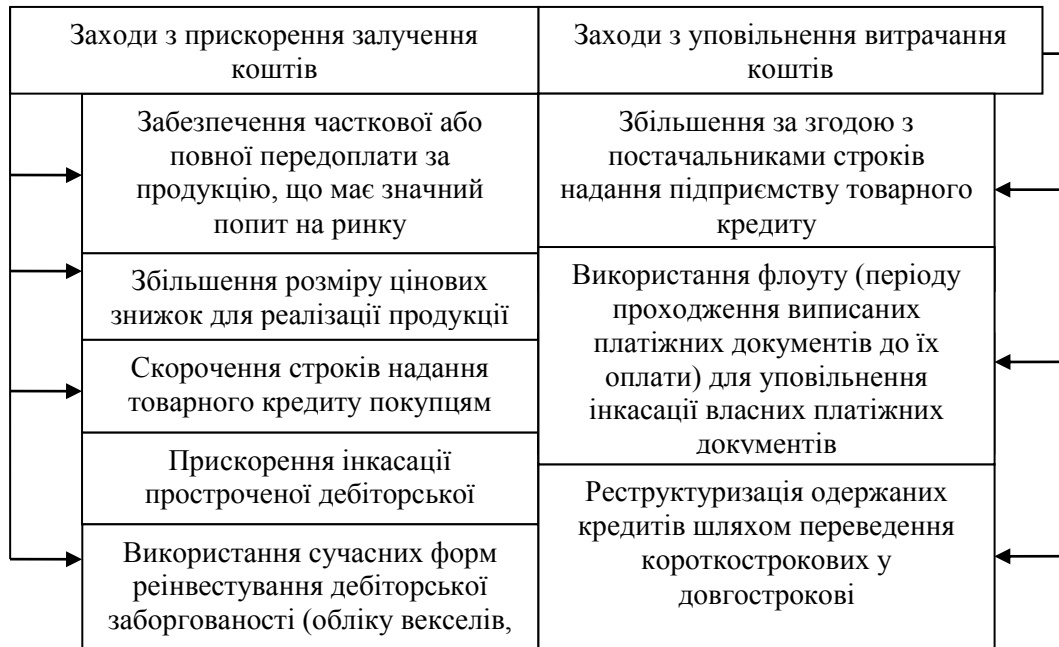

Рис. 2. 5. Заходи короткострокового характеру для збалансованості грошових потоків [3;58]

Оскільки ці заходи, підвищуючи рівень абсолютної платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді, можуть створити проблеми дефіцитності грошових потоків у майбутньому, то паралельно має бути розроблено заходи для збалансованості грошового потоку у довгостроковому періоді (рис.2.6).

Заходи зі збільшення додатного грошового потоку	Заходи зі скорочення від'ємного грошового потоку
Додаткова емісія акцій	Зниження суми постійних витрат підприємства
Додатковий випуск облігаційної позики	Скорочення обсягу реальних інвестицій
Залучення довгострокових кредитів	Скорочення обсягу фінансових інвестицій
Залучення стратегічних інвесторів	
Продаж частини довгострокових фінансових вкладень	Передача в муніципальну власність об'єктів соціально-побутового призначення
Продаж або здача в оренду основних засобів, які не використовуються	

Рис 2.7. Заходи довгострокового характеру для збалансованості грошових потоків [3;58]

Таким чином оптимізація грошових потоків передбачає вибір найкращих форм їхньої організації на підприємстві з врахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів з метою досягнення їхньої збалансованості, синхронізації і зростання чистого грошового потоку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик О.В. Інвентаризація в умовах автоматизованої обробки даних: формування показників та відображення їх в обліку // Тернопіль: ТНЕУ, 2018, 2018
2. Адамик О.В. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017, 2017
3. Адамик, Б. Аналіз ресурсного потенціалу банківської системи у період кризи [Текст] / Богдан Адамик, Андрій Скірка // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2017. - Вип. 1. - С. 63-76 Адамик, Б. Аналіз ресурсного потенціалу банківської системи у період кризи [Текст] / Богдан Адамик, Андрій Скірка // Вісник Тернопільського національного економічного університету. - 2017. - Вип. 1. - С. 63-76
4. Адамик, О.В. Інформаційна технологія зведеного обліку // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти: Збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції (29-30 березня 2018 р.).–Дніпро: НМетАУ, 2018.–747 с.
5. Адамик О.В. Аудит технічного забезпечення КСБО // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – С. 11-12
6. Адамик, О.В.; Адамик, К.Б. Автоматизація обліку безготівкових коштів: проблеми формування інформації та технологія її обробки // Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти: Збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 березня 2019 р.). Частина 2. – Дніпро: НМетАУ, 2019. – 545 с. – С. 442-451
7. Барабаш Н.С., М.О. Никонович. Аналіз грошових потоків у системі фінансового менеджменту підприємства. *Вісник Хмельницького національного*

університету. Хмельницький, 2010. №2. Т.2. С. 164-167.

8. Бертонеш М., Найт. Р. Управление денежными потоками. СПб: Питер, 2004. 240 с.

9. Бланк А. И. Управление денежными потоками. Киев: Ника-Центр, Эльга, 2002. 736 с.

10. Бланк И.А. Управление использованием капитала. Київ: «Ника-Центр», 2000. 656с.

11. Бланк И.А. Управление формированием капитала. Київ: «Ника-Центр», 2000. 512 с.

12. Бондар М. І. Звітність підприємства: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2015.570 с.

13. Бочаров В. В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций: монография. Москва: Финансы и статистика, 2001. 144 с.

14. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент : Полный курс: в 2-х томах / пер. с англ. В. В. Ковалева. СПб: Экономическая школа, 2004. Т.1. 497с.

15. Бригхем Ю., Хьюстон Дж. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / пер. с англ. 7-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2016. 590 с.

16. Буряк П. Ю., Карпінський Б. А. Аналіз факторів оптимізації грошових потоків у системі підприємницької діяльності. *Проблеми формування ринкової економіки: міжвідомчий науковий збірник*. Київ: КНЕУ, 2002. С.39-55.

17. Вареник В. М. Властивості грошових потоків. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2011. №1(4). С.77-80.

18. Височан О.С. Наукові підходи до визначення понять «гроші» та «грошові кошти». *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: економіка. 2005. №18. С.27-33.

19. Височіна Л. В. Теоретичні засади управління грошовими активами підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Харків. 2014. № 65 (1107). С. 79-87.

20. Власюк Т.М., Волинець О.М., Новіцька Н.І. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. *Вісник КНУТД*. 2014. № 3. С. 36-46. URL:<https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/714> (дата звернення: 01.04.2019).

21. Волощук Л. О., Скаленко О. В. Удосконалення методичного забезпечення аналізу грошових потоків та інвестиційної діяльності промислового підприємства як складових оцінки його фінансового стану. *Труди Одеського политехнічного університету*. 2009. Вип. 1(33)-2(34). С. 256-262. URL: <http://pratsi.opu.ua/app/webroot/articles/1312282017.pdf> (дата звернення: 12.04.2019)

22. Воронко О.С. Економічний аналіз: навч посіб. Київ: «Ліра-К», 2016. 280 с.

23. Голяш І. Прогнозний аналіз ефективності функціонування підприємства / І. Голяш, С. Романів // *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. – Тернопіль : Вид-во Тернопільського НЕУ. – 2011. – Вип. 9, ч. 1. – С. 95-97

24. Головка В. І., Мисака Г. В. Економічний аналіз грошових потоків у підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України*. 2010. №1(53). С. 55-71. URL:https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2010_1.pdf (дата звернення 12.04.2019).

25. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік. 2-е вид. перероб і доп: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2016. 424с.

26. Євчук Л.А. Роль управління грошовими потоками в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. КНУТД. 2015. № 8(170). С. 159-164.

27. Жалко О. В. Факторна оцінка ефективності інвестиційних грошових потоків акціонерних товариств. *Наука і економіка: Журнал Хмельницького економічного університету*. Хмельницький. 2010. № 2 (18). С. 42-47.

28. Завора Т.М., Берест О.С. Теоретичні основи аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства. *Економіка і регіон*. Полтава НТУ. 2014. № 4

(47). С. 74-79

29. Загородна О. М., Серединська В. М. Оперативне управління грошовими потоками підприємства. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць ТНЕУ/ ред. С. І. Шкарабан. Тернопіль : «Економічна думка», 2012. Вип. 10. Частина 4. С. 100-105.

30. Загородна О.М., Серединська В.М. Формування механізму діагностики фінансового стану підприємства. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль:ТНЕУ, 2018. С.233-235.

31. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Т. С. Смовженко. Фінансовий словник. Вид 3-тє., випр. та доп. Київ: Т- во «Знання», 2000. 587 с.

32. Іваненко В.О., Новіченко Л.С. Аналіз господарської діяльності (практикум): навч. посіб. Київ: «Август Трейд», 2016. 164 с.

33. Карпенко Л. М. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень* 2014. Вип. 1. С. 201-210. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1280> (дата звернення: 02.04.2019)

34. Кирьянова З.В., Седова Е.И. Анализ финансовой отчетности: учебник. Москва: Юрайт, 2014. 428с.

35. Ковалев В.В., Ковалев Вит. В. Корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели: учебное пособие/ 3-е изд. Москва: Проспект, 2015. 1000 с.

36. Коваленко (Піскунова) Н. Управління грошовими потоками українських підприємств у сучасних умовах господарювання. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. Тернопіль: «Економічна думка», 2011. Вип. 8. Ч. 2. С. 200-203.

37. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы. / Пер. с франц. Под ред. проф. Я.В. Соколова. Москва: Финансы и статистика, ЮНИТИ, 1997. С. 135.

38. Колодізев О.М., Колесніченко В.Ф. Гроші і кредит: підручник. Київ: Знання, 2010. 615 с.

39. Корягін М. В., Височан О.С. Класифікація грошових коштів. *Развитие бухгалтерского учета и контроля в контексте европейской интеграции: материалы IV-ой Международной научной конференции (Житомир-Краматорск ,19-20 мая 2015г.).* Житомир, 2015. С.146–152.

40. Кошельок Г.В. Інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць.* Одеса: ОДЕУ, 2014. № 3 (54). С. 232-239.

41. Кравченко А.В. Планування та прогнозування як основні складові процесу управління грошовими потоками на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць.* Київ: НДЕІ, 2013. № 7 (146). С. 64-69.

42. Кузмінська А. Е. Аналіз інформаційного навантаження звіту про рух грошових коштів підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету,* 2016. Вип.17. Частина 2. С.143-146.

43. Литвинчук Т.В. Грошові потоки в системі управління підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету.* Хмельницький, 2014. № 6. С.86-90.

44. Лігоненко Л.О., Ситник Г.В. Управління грошовими потоками: навч. посіб. Київ: КНТЕУ, 2005. 254 с.

45. Лучко М.Р., Адамик О.В. Облік комерційної діяльності: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005, 2005. – 240 с.

46. Марр Бернард. Ключевые инструменты бизнес-аналитики. 67 инструментов, которые должен знать каждый менеджер/ пер.с.англ. В.Сгоров. Бином. Лаборатория знаний, 2016. 336 с.

47. Міжнародні стандарти фінансової звітності (переклад українською мовою – 2018 рік). URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti--pereklad-ukrainskoiu-movoju-rik?category=dohidna-politika&subcategory=buhgalterskij-oblik> (дата звернення: 03.05.2019)

48. Мних Є.В., Барабаш. Н.С. Фінансовий аналіз: підручник / Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: 2014. 536 с.

49. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учб.літ., 2017. 288 с.

50. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса: ОДЕУ, 2014. № 1 (52). С. 245-249.

51. Назарчук Т. В., Косіюк О. М. Менеджмент організацій: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2018. 560 с.

52. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси /пер. з англ. В. Овсієнка, В. Мусієнка. Київ: Основи, 1993. 383 с.

53. Олійник О. О. Управління грошовими потоками хлібопекарських підприємств: автореф.дис. ... канд. ек. наук: 08.00.04 /Дніпропетровський Державний аграрний університет. Дніпропетровськ, 2009. 22с.

54. Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: навч-метод. посіб. Київ: КНЕУ, 2002. 388 с.

55. Панасюк В., Саченко С. Оцінка діяльності підприємств готельного бізнесу // Маркетингові технології підприємств в сучасному науково-технічному середовищі. – Матеріали VII Регіональної науково-практичної Інтернет-конференції молодих вчених та студентів. – Тернопіль, ТНТУ. – С. 88-91

56. Панасюк В.М., Бакум І.М. Ефективність розвитку соціальної інфраструктури регіону з орієнтацією на її пріоритетність // Бізнес Інформ. – 2017. – № 12, С. 144-147

57. Панасюк В.М., Черешнюк О.М., Лендюк Т.В. Аналіз ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств із використанням економіко-математичного моделювання // Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи: [матеріали XV Міжнародного наукового семінару, Київ – оз. Світязь, 4–8 липня 2016 року] / за наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка; Національна академія

управління ; Міжнародна академія інформатики. – К.: Національна академія управління, 2016. – 324 с.

58. Піскунова Н.О. Кількісна характеристика змінності грошових потоків підприємств України. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. Тернопіль: «Економічна думка», 2016. Т. 23. № 2. С. 146-153.

59. Піскунова Н.О. Оптимізація грошових потоків суб'єктів господарювання». *Європейська інтеграція: історичний досвід та економічні перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Одеса, 3-4 березня 2017 р.). Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. С. 200-202.

60. Піскунова Н.О. Удосконалення науково-методичного обґрунтування аналізу грошових потоків підприємств. *Економічний аналіз: зб.наук.праць*. Тернопіль: «Економічна думка», 2016. Т. 25. № 2. С. 122-131.

61. Портна О.В., Єршова Н. М. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: Патерик, 2015. 312 с.

62. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність. Закон України від 16.07.1999р №996-XIV.Дата оновлення: 16.11.2018, № 2545-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 15.04.2019).

63. Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 11.04.2013 .№476 (Редакція від 15.04.2014, підстава - v0401201-14) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0476201-13> (дата звернення: 03.05.2019).

64. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Наказ Міністерства економіки і торгівлі від 26.10.2010 № 1361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06> (дата звернення: 01.05.2019).

65. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності. Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013.№433 (Редакція від 30.12.2013, підстава -v1192201-13). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv> (дата звернення: 04.05.2019).

66. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р.№ 73. URL: : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 12.04.2019).

67. Романів С.Р. Використання методу гіпотетичних припущень у судово-економічній експертизі / С. Р. Романів, І. Д. Голяш // Матеріали науково-практичної конференції «Прогнозування та моделювання соціально-економічних процесів сьогодення». - Київ, 2017.- С.87-90.

68. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с.

69. Саченко С, Черешнюк О. Економічна експертиза взаємовідносин підприємства зі споживачами // Приазовський економічний вісник. – 2017. – Випуск 2(02). – С. 159-163

70. Семенова С.М., Шпирко О.М. Управління грошовими потоками на підприємствах водного транспорту: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: ЦУЛ, 2016. 252 с.

71. Серединська В.М. Загородна О.М., Р.В.Федорович. Економічний аналіз : навч. посіб./ за ред.. проф.. Р.В.Федоровича. Тернопіль: Астон., 2010. 416 с.

72. Спільник І.В. Загородна О.М. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. Тернопіль. 2017. Вип. 1-2. С. 62-80.

73. Спільник І.В., Загородна О.М. Економічний аналіз: навч.-метод. комплекс дисципліни. Тернопіль: ТНЕУ, 2012. 432 с.

74. Танклевська Н. С. Основи управління грошовими потоками підприємств. *Бізнес Інформ*: наук. журн. Харків. 2017. № 6. С. 215-219.

75. Танклевська Н. С. Теоретико-методологічні засади політики управління грошовими потоками суб'єктів господарювання. *Управління розвитком*. Харків. 2016. № 4. С. 156-159.
76. Таранюк Л. М. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. Суми: «Мрія-1», 2016. 278 с.
77. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз: практикум. Київ: «Ліра-К», 2016. 296 с.
78. Томчук В.В. Моделювання як інструмент контролю грошових потоків сільськогосподарських підприємств. *Фінанси, учет, банки*, 2016. № 1(21). С. 187-195.
79. Тян Р.Б., Лисенко О.В. Структурний аналіз грошових потоків із метою підвищення надійності їх прогнозування. *Фінанси України*. Київ: ДННУ «Академія фінансового управління» 2012. № 5. С. 110-120.
80. Уивер С.С., Вестон Д.Ф. *Фінанси и бухгалтерский учет для нефинансовых менеджеров* / пер. с англ. М.: HIPPO PUBLISHING LTD, 2006. 432с
81. Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства./ пер. з англ. Л. Лазебний. Київ: Всеуито; Нукова думка, 2001. 367 с.
82. Федорович Р.В., Загородна О.М., Серединська В.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТАНГ, 2001. 149с.
83. Фінансовий аналіз : навч. посібник / І. О. Школьник та ін. Київ: Центр учб. літ., 2016. 368 с.
84. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. І. О. Школьник, В. М. Кремень. Київ: Центр учб. літ., 2015. 488 с.
85. Фінансовий облік: підручник /Я.Д.Крупка та ін., 4-е вид. доп. і перероб. Тернопіль:ТНЕУ, 2017. 451 с.
86. Харченко В.А. Система управління грошовими потоками підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2011. №1. С. 161-164.

87. Хахонова Н.Н. Актуальные вопросы формирования эффективной системы учета денежных потоков в коммерческих организациях России. Учет и статистика. 2014. № 1 (33) С. 14-19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/aktualnye-voprosy-formirovaniya-effektivnoy-sistemy-ucheta-denezhnyh-potokov-v-kommercheskih-organizatsiyah-rossii> (дата звернення: 10.03.2019).

88. Хома І.Б., Кріп О.І. Фінансове моделювання управління грошовими потоками в економіці України. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету*. Львів. 2011. Вип.21.10. С. 335-343.

89. Хома С.В., Орлова В.К., Орлив М.С. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ.: ЦУЛ, 2010. 510 с.

90. Черешнюк О. М. Особливості витрат інноваційної діяльності в цукровій промисловості / О. М. Черешнюк // *Бізнес Інформ*. – 2013. – № 5. – С. 188 – 193.

91. Швиданенко Г., Пестрецова -Блоцька О. Бізнес-економіка:9Z: монографія. Віпол, 2018. 216с.

92. Шестерняк, М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види / М. М. Шестерняк // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Ужгород, 2018. – Вип. 20. – ч. 3. – С. 158-162.

93. Шпак Н.О., О.В. Пирог. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015.288 с.

94. Шубіна С.В., Босих А.Ю. Проблематика заповнення звіту про рух грошових коштів та шляхи її вирішення. *Молодий вчений*. 2014. № 4 . С. 142–145. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2014/4/40.pdf> (дата звернення: 13.02.2019).

95. Яшкіна Н. В. Оцінка бізнесу: навч посіб. Київ: Алерта, 2010. 440 с.

96. Adamyk B. Problems and perspectives of banking regulation in Ukraine

during the economic crisis of 2014-2016 // CZECH JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, BUSINESS AND ECONOMICS. – 2016. –№ 5 (3), p. 18-27.

97. Adamyk B., Skirka A., Snihur K. and Adamyk O., "Analysis of Trust in Ukrainian banks based on Machine Learning Algorithms," *2019 9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Ceske Budejovice, Czech Republic, 2019, pp. 234-239.

98. Golyash I., S. Sachenko, S. Rippa. (2011), "Improving the information security audit of enterprise using XML technologies", *Proceedings of the 6th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications*, Prague, Czech Republic, 15-17 September 2011, pp. 795-798.

99. Lendyuk T., Sachenko S., Rippa S., Sapojnyk G. (2015) Fuzzy rules for tests complexity changing for individual learning path construction // *2015 IEEE 8th International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications (IDAACS)*. – 2015.

100. Sachenko S., Rippa S., Lendyuk T. Simulation of computer adaptive learning and improved algorithm of pyramidal testing // *Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems (IDAACS)*, 2013 IEEE 7th International Conference